

ZÁPADO ČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**OBRANYSCHOPNÁ DEMOKRACIE a ROZPOUŠTĚNÍ POLITICKÝCH
STRAN V ČR V KOMPARACI S VYBRANÝMI EVROPSKÝMI STÁTY**

ERIKA KNOPOVÁ

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**OBRANYSCHOPNÁ DEMOKRACIE A ROZPOUŠTĚNÍ POLITICKÝCH
STRAN V ČR V KOMPARACI S VYBRANÝMI EVROPSKÝMI STÁTY**

ERIKA KNOPOVÁ

Pracoviště oborové práce :	Katedra ústavního a evropského práva
Název studijního programu:	Právo a právní věda
Název oboru:	Právo
Jméno vedoucího práce:	JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.
Pracoviště vedoucího práce:	Katedra ústavního a evropského práva

ŠProhla-uji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatn . Ve-keré
prameny a zdroje informací, které jsem poufíla k sepsání této práce, byly citovány v
poznámkách pod árou a jsou uvedeny v seznamu poufíitých pramen ů a literatury.õ

V Plzni dne 29. dubna 2013

í í í í í í í í í í .
vlastnoru ní podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Zuzaně Vostré, Ph.D. za ochotu, odbornou pomoc a rady, které mi při zpracování diplomové práce poskytla.

Obsah

1. Pojem a funkce politických stran.....	4
1.1. Pojem politická strana	4
1.2. Charakteristické znaky politické strany	6
1.3. Ústavní funkce politických stran	7
1.4. Ústavní právní zakotvení politických stran	7
1.4.1. Ústava České republiky	8
1.4.2. Listina základních práv a svobod.....	9
1.4.3. Zákon o sdružení v politických stranách a v politických hnutích.....	9
2. Antidemokratické strany	11
2.1. Pojem a znaky extremismu.....	11
2.2. Druhy politického extremismu	12
2.2.1. Pravicový extremismus	13
2.2.2. Levicový extremismus.....	14
2.2.3. Sekundární politický extremismus	14
2.3. Radikalismus	15
2.4. Právo shromažďovací a sdružovací	15
3. Obrannoschopná demokracie	17
3.1. Demokracie.....	17
3.2. Obrannoschopná demokracie	18
3.3. Výmarská republika	20
3.4. Vztah Ústavy ČR a konceptu.....	21
4. Rozpuštění politických stran na území ČR	23
4.1. Rozpuštění politických stran v období první československé republiky	23
4.2. Právní prostředky ochrany demokratického státu.....	25
4.3. Rozlišení pojmů odmítnutí registrace, zánik, zrušení a pozastavení činnosti politické strany	26
4.3.1. Odmítnutí registrace	26
4.3.2. Zánik.....	26
4.3.3. Zrušení politické strany	27
4.3.4. Pozastavení činnosti politické strany	32
4.4. Kauza Dlouhá strana	33
4.4.1. Rozsudek NSS Dlouhá strana I	33
4.4.2. Rozsudek NSS Dlouhá strana II.....	37
4.4.3. Usnesení Ústavního soudu.....	42
4.4.4. Situace po rozpuštění.....	43
4.5. Možnost pozastavení činnosti KSČM.....	44

5. Komparace právní úpravy	49
5.1. Spolková republika Německo.....	49
5.1.1. Socialistická říšská strana (SRP).....	49
5.1.2. Komunistická strana Německa (KPD)	50
5.1.3. Národní demokratická strana (NPD)	51
5.2. Turecko.....	52
5.3. Bulharsko.....	54
6. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách a judikatura Evropského soudu pro lidská práva.....	55
6.1. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách.....	55
6.2. Judikatura ESLP	56
6.2.1. Zásady při rozhodování ESLP	56
6.2.2. Rozbor klíčových kauz v Turecku	60
6.2.3. Rozbor klíčové kauzy ve Turecku (Herri Batasuna a Batasuna)	63
6.2.4. Rozbor klíčových kauz v Bulharsku	64
Závěr	66
Resumé.....	70
Literatura a prameny.....	72

Úvod

Téma, kterým se práce zabývá, považuji za zajímavé a celoevropsky aktuální. V české republice především díky rozpuštění Dlnické strany a tímto diskusím o možnosti rozpuštění i pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy.

V úvodní části své práce se pokusím o vymezení pojmu a funkce politické strany a její právní zakotvení v demokratickém státě.

V kapitole druhé je nastíněna problematika antidemokratických stran. Antidemokratické strany bývají často označovány výrazem extrémistické. Přestože se jedná o pojem spíše politologický, považuji za nutné ho pro účely této práce použít a blíže vysvětlit.

V následující části se budu snažit osvětlit koncept obranyschopné demokracie, který je dnes vyvíjen všemi demokratickými státy. Myšlenka tohoto konceptu se zrodila již ve 30. letech 20. století. Tehdejší právní teoretici kritizovali extrémní pojetí demokracie ve Výmarské republice a upozorovali na možnost jejího zneužití ve prospěch antidemokratických sil. Na jedné straně stojí určitá základní práva a svobody (jako například svoboda sdělování), která stát jednotlivcům přiznává a na druhé straně pak ochrana demokracie před antidemokratickými silami, které usilují o její rozklad. Z tohoto důvodu v práci považuji za vhodné popsat i zkušenost Výmarské republiky s nastolením totalitní vlády.

Za stejné pokládám rozebrat současnou situaci v české republice. Při zkoumání současnosti, je uželné podívat se do historie, z níž dnešní právní stav české republiky vychází. Z tohoto důvodu v souvislosti s ochranou ústavního pořádku proti nedemokratickým stranám, zabrousím i do období první československé republiky.

Dále svou pozornost zaměřuji na současnou právní úpravu rozpuštění politických stran. Právní úprava je ponechána na speciálním zákonu, ale i nadále platí právních norem. Přesto nechává i prostor pro judikaturu Ústavního a Nejvyššího správního soudu.

V práci se věnuji důvodům a procesnímu postupu, jež jsou následně aplikovány na první případ rozpuštění politické strany v české republice z důvodu její antidemokratickosti. Nejprve analyzuji první neúspěšný návrh vlády na

rozpuštění Dlnické strany, poté p istupují k detailn ěmu rozboru druhého vládního návrhu, vyjád ení Dlnické Strany a zásadnímu rozsudku Nejvyšho správního soudu. Rozsudkem NSS Pst 1/2009 ze dne 17. 2. 2010 byla strana rozpušena, ale myšlenky len Dlnické strany nezanikly. lenové je nyní realizují pod hlavi kou Dlnické strany sociální spravedlnosti.

V souvislosti se zákazem Dlnické strany se znovu rozdmýchaly diskuse o moflnosti pozastavení innosti Komunistické strany šech a Moravy, takže se úvaha na toto téma promítla i do této práce. Vystává otázka, zda by p ípadný návrh na pozastavení innosti KS M m l za sou asných okolností –anci na úsp ch a z jakých d vod .

Zásadní otázky p i diskusích ohledn podoby demokracie a jejím dalším sm ování vystávají ohledn pojmu rozpušlení, zániku, odmítnutí registrace, a pozastavení innosti politických stran. Proto považují za nutné vysv tlit tyto pojmy a rozdílly mezi nimi.

Téma rozpoušlení politických stran je aktuální v ad evropských stát , proto jsou poslední dv kapitoly zacíleny na komparaci se zahrani ěm. Těstá kapitola je pojata z pohledu vnitrostátní právní úpravy a soudní praxe, která m fle být pro eské soudy inspirací. Porovnávané zem nejsou vybrány náhodn . N mecko považují za zásadní, p edevším proto, fle je pokládáno za modelový p íklad konceptu obranschné demokracie. Je také naším geografickým susedem, takže je ú elné sledovat, jak se tato zem vypo ádává s hrozbami antidemokratických sil. V sou asné dob jsou na výsost aktuální diskuse o p ípadném zákazu pravicov extrémistické politické strany NPD. Týan lsko a Bulharsko jsou vybrány zám rn jako uvedení do problematiky dále rozebíraných kauz.

Principy a zásady pouflívané p i rozpoušlení politických stran je t eba posoudit také vzhledem k Evropské úmluv o lidských právech a základních svobodách. eská republika je totiř povinna závazky plynoucí z Úmluvy dodřflovat. Judikatura ESLP p edstavuje pro eské soudy nejd leflit ě výkladové vodítko k problematice rozpoušlení politických stran. Rozhodnutí ESLP jsou pro eské soudy závazná, ale i hodnotná z hlediska jejich odborné úrovn .

Ur itou p edstavu v–ichni o politických stranách a extremismu máme. Z mediálních prost edk jsme se dozv d li o rozpoušlení Dlnické strany a ob as se k nám dostane i n jaká ta zpráva ze zahrani í. Cílem této práce je v–ak prozkoumat a zhodnotit tato témata z právního hlediska. Po p e tení práce by m l tená získat

přehled o právní úpravě a podmínkách rozpuštění politické strany aplikovaných na konkrétní případy z české i zahraniční praxe.

Při psaní využijte eváň popisné metody a komparační prvky.

1. Pojem a funkce politických stran

1.1. Pojem politická strana

Politické strany jsou instituce, které v demokratických reflimech plní funkci prostředníka mezi lidem a státní mocí. Reprezentují různé politické, sociální, kulturní zájmy a názory vyskytující se ve společnosti. Mnohost názorů a potařmo politických stran jsou v demokratické společnosti nezbytnou nutností, jelikoř pluralita a svobodná soutěž politických stran je považována za stabilizační prvek reprezentativní demokracie. Svobodné sdruřování se v politických stranách a politických hnutích dává občanům možnost podílet se na správcejných záležitostech prostřednictvím k tomu vytvořených zastupitelských orgánů.¹ Sdruřování občanů při volbách určuje své kandidáty, kteří se následně prosazují do politických orgánů státu, a tak se podílejí na tvorbě politiky. Je třeba na ně nahlížet z dvou různých úhlů pohledu, politické strany jednak reprezentují pluralitu názorů a vyjadřují v různých skupinách lidí ve společnosti, jsou asně však také velmi výrazná na lidi působí a dokážou jejich mínění ovlivnit. Musíme pamatovat na to, že politické strany jsou hlavním prostředkem mocenských snah. Snahou každé politické strany je stát se stranou vládní. Tomu také přispívají svou organizací a politickým programem.

Politickou stranu můžeme definovat různě, jelikoř se jedná o pojem používaný rozličnými v dními obory, mezi nimi patří právo, politologie, sociologie a také historie. Uváděných definicí existuje minimálně tolik, kolik autorů se snaží o vymezení pojmu politické strany. Ž politologického hlediska relevantního pro ústavní právní koncepci je strana v evropsko-kontinentálním pojetí chápána jako organizované seskupení osob, jednotné svojí filozofií nebo ideologií, jeř svojí aktivitou směřuje k podílu nebo samostatnému výkonu moci, a to v podmínkách pluralitní demokracie.²

Nejvyšší správní soud definoval politické strany jako škorporace soukromého práva, jejichž základní funkcí je vytvářet svorník mezi státem a společností tím, že

---

¹ KLÍMA, K. a kol. *Státová práva*. Plzeň: Aleš, 2011. s. 152 - 154

² BLAHOŠ, J.; BALÁŽ, V.; KLÍMA, K. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. s. 262

aktivizují a zapojují obany do správy ve stejných záležitostech, a jejich postavení je založeno na principech svobody, rovnosti a ve stejnosti.³

Legální definici nám zákon č. 424/1991 Sb., o sdruženích v politických stranách a politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZPoIS) nepodává, to však není ani v ostatních evropských zemích nic neobvyklého. ZPoIS z právního hlediska subjekty politická strana a politické hnutí nerozlišuje, z tohoto důvodu budu proto dále užívat pouze pojmu politická strana. V našem právním řádu ZPoIS vychází v § 1 z toho, že obané mají právo se sdružovat v politických stranách a v politických hnutích. U nás i v ostatních evropských demokraciích výkon tohoto práva slouží obanům k jejich účasti na politickém životě společnosti, zejména na vytváření zákonodárných sborů a orgánů vyšších územních samosprávných celků a orgánů místní samosprávy.

Německý zákon o politických stranách, výslovně obsahuje legální definici politické strany, čímž tvoří jakousi výjimku. V §2 odst. 1 politickou stranu vymezuje jako: „Sdružení obanů, která se snaží trvale nebo dlouhodobě ji ovlivnit politické utváření v celé oblasti spolků nebo v některé zemi a chtějí spolupůsobit na zastoupení lidu v Německém spolkovém sněmu nebo zemském sněmu, a to za předpokladu, že celkový obraz skutečných poměrů, zejména s ohledem na rozsah a pevnost své organizace, počet svých členů a jejich vystupování na veřejnosti skýtají dostatečnou záruku věrnosti svých cílů.“⁴

J. Filip vysvětluje neexistenci legální definice tím, že pokud nápravní řád politickým stranám přiznává právní subjektivitu a předpokládá proto jejich registraci, není legální definice třeba.⁵ I já se souhlasně domnívám, že legální definice není potřeba. Vzhledem k tomu, že je právně upraven zejména vznik politických stran, není pochyb o tom, co je nebo není politickou stranou. Pokud politická strana neprojde procesem registrace, může být nanejvýš jakousi štranou neregistrovanou, v tomto případě však není možné, aby se účastnila soutěže politických stran ve volbách.

---

³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 4. 2005, č. j. Pst 2/2003-69, dostupný z: www.nssoud.cz

⁴ Gesetz über die politischen Parteien (Parteiengesetz), 1967

⁵ FILIP, J., *Ústavní právo České republiky: základní pojmy a instituty: ústavní základy* R. Brno: Václav Klemm, 2011. s. 338

1.2. Charakteristické znaky politické strany

I přes neexistenci legální definice v českém právním řádu můžeme pomocí určení základních charakteristických znaků pojem politické strany dovodit. Pro nás je nejdůležitější pohled z hlediska práva, proto se její tak nyní budu snažit vymezit.

K. Klíma charakterizuje dle znaků politické strany jako švýce i méně pevné sdružení občanů stejného nebo obdobného názoru na společenské vztahy, ekonomiku, postavení národa, vládu, náboženství, usilující o přístup k politické moci, a to za podpory obyvatelstva, s cílem realizovat státní politiku odpovídající touto názorům.⁶

V. Týmíček pak jako: „Politické strany jsou privilegovaná a trvalá sdružení občanů, která mají právní subjektivitu, podléhají registraci, jsou oddělena od státu, ve své organizaci a činnosti se řídí demokratickými principy a navzájem mezi sebou svobodně soutěží na základě principu rovnosti.“⁷

Privilegované je třeba chápat ve smyslu zvýhodnění oproti jiným subjektům, což se projevuje ústavním zakotvením, financováním politických stran státem finanční podporou politických stran státem a také ochranou před zásahy státu do její činnosti a do samotné existence. Jinak řádně privilegované strany s ohledem na princip rovnosti postavení a účelů politických stran existovat nemohou. Politické strany nejsou ve veřejnoprávními korporacemi. Jsou sdružením občanů, vznikající na principu individuálního členství. Kolektivní členství vyvíjené v dobách minulých není podle současné právní úpravy možné. Členství je dobrovolné a nikomu nesmí být na újmu. Důležitě je uvést, že mají plnou právní subjektivitu. Znakem nejcharakterističtější, jenž je obsažen v každé definici politické strany je mocenský aspekt, tedy snaha o přístup a získání politické moci za podpory voličů ve volbách a její následné udržení. Právě tento znak strany odlišuje od jiných společenských sdružení. Prosazují politické ideje uvedené v jejich politickém programu. Pro politické strany je dále charakteristická určitá vnitřní struktura. Nemůže být, aby pro své účely vyvíjely organizační strukturu jiného sdružení. Stejně tak, jako je tomu u státu, i u politických stran rozlišujeme vertikální a horizontální dělbu moci. Vertikální členění je zpravidla na územním principu a zahrnuje

⁶ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. Plzeň: Aleš, 2010. s. 226

⁷ TÝMÍČEK, V. *Politické strany v právním řádu*. In *Demokracie a ústavnost*. Ed. J. KUNC. Praha: Karolinum, 1999, s. 189

n kolikastupovou soustavu stranických orgánů – místní, okresní, regionální a celostátní. Horizontálně se moc dělí mezi orgány zastupitelské, výkonné, soudní a kontrolní.⁸

1.3. Ústavní funkce politických stran

Ústavní funkce politických stran se v jednotlivých státech odvozuje především z jejich postavení v rámci politického systému. Tím, že tvoří určitý spojující lánek mezi společností a státem, plní zprostředkující funkci. Pokud strana získá dostatečnou podporu od svých voličů a ve volbách vítězí, je na ní, aby personálně obsadila nejvyšší orgány státu. Konkrétně tímto politické strany realizují politiku státu.⁹

Zprostředkující funkci dle V. Klokočky můžeme rozdělit ještě na další funkce. Funkci integrační naplňuje politická strana především tím, že spojuje názory, zájmy, ambice, ideje, a tím je považována za určitý stabilizující mechanismus. Svě postoje a politické cíle formuluje do politického programu strany, se kterým se mohou potenciální voliči ztotožnit. Další úlohu zastávají ve volebním procesu. Za prvé můžeme mluvit o personálně selektivní funkci, která spoívá ve výběru kandidátů pro volby. Tyto klíčové osobnosti v případě volebního úspěchu musí být schopné plnit významné státní funkce. Za druhé pak organizaci voleb mohou vyúfít práva navrhnout členy volebních komisí. Politickým stranám je tak umožněno kontrolovat objektivitu a legitimitu voleb. Další funkcí politických stran je organizace vnitřní činnosti parlamentu. Ta strana nebo koalice stran, která získá parlamentní většinu, disponuje pravomocí sestavit ze svých členů vládu, a tím ovládat moc výkonnou. Významná veřejná funkce náleží i stranám opozičním, a sice politická kontrola výkonu státní moci.¹⁰

1.4. Ústavní právní zakotvení politických stran

Politické strany jsou výsledkem fungování reálné formy společenského života a jako takové jsou pro nás nepostradatelné. Jejich postavení a činnost je nutno

---

⁸ KLÍMA, K. *Státov da. Plzeň : Aleš, 2011, s. 158*

⁹ BLAHOŮ, J.; BALÁŽ, V.; KLÍMA, K. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 259

¹⁰ KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde, 2006, s. 303-305

regulovat tak, aby jim byl umožněn výkon jejich hlavní činnosti a současně, aby demokratické zřízení neohrožovaly. Dnes jsou politické strany uznány jako státoporný prvek demokracie, ale po dlouhou dobu¹¹ jejich postavení ani právní charakteristika nebyly v ústavách zakotveny. Svou ústavní pozici získávají a především ústavního práva se tak stávají po druhé světové válce. Tím, jak ústavnost reagovala na tlak politické soutěže jako na stejné rysy současněho typu pluralitní demokracie, pak lze ústavní zakotvení politických stran považovat za součást garancí ústavní demokracie.¹²

Základní právní předpisy, které upravují právo sdružovat se v politických stranách a hnutích a obecná pravidla pro činnost, postavení a organizaci politických stran jsou Ústava ČR a Listina základních práv a svobod. Na mezinárodní úrovni je nutno zmínit Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a svobod, především články 11, ve kterém je obsažena úprava obecného práva sdružovacího. Speciální úpravu představuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích, ve kterém je obsažen soubor těchto právních předpisů.¹³ Soubor těchto právních předpisů dohromady vytváří zvláštní součást právního řádu, jež J. Filip označuje jako právo politických stran.¹⁴ Základním úkolem práva politických stran je upravit otázky vzniku, postavení, organizace, činnosti, zániku a také financování politických stran tak, aby nebyly ohroženy základní principy demokratického zřízení.

1.4.1. Ústava České republiky

Ústava vymezuje několik zásadních pravidel pro činnost politických stran. Vytváří záruky pro jejich svobodný a dobrovolný vznik a volnou soutěž. Konkrétně článek 5 stanoví, že politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů. Cílem

---

¹¹ Vezmeme-li v úvahu, že první politické strany začaly vznikat v 19. Století

¹² BLAHOŮ, J.; BALÁŽ, V.; KLÍMA, K. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 262

¹³ HORSKÁ, Z. N. Kolik poznámek k aktuální judikatuře týkající se politických stran (rozpuštění politické strany). In: *Nad je právní v dy: Býkov 2010: sborník z mezinárodního setkání mladých vdeckých pracovníků konaného ve dnech 23. - 25. 4. 2010 na Zámeckém statku Býkov*. Plzeň: Alea, 2011. s. 363-373.

¹⁴ FILIP, J., *Ústavní právo České republiky: základní pojmy a instituty: ústavní základy*. R. Brno: Václav Klemm, 2011. s. 337

tohoto článku je zejména zajištění plurality politických stran, které mají demokratický charakter.

1.4.2. Listina základních práv a svobod

Politické strany jsou právními osobami soukromého práva, dopadá tak na zásada legální licence stanovená v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen LZPS). Tento názor potvrdil i Ústavní soud ve svém nálezu uvedeném ve Sbírce zákonů pod č. 296/1995 Sb. a následně v nálezu sp. zn. IV. ÚS 53/99 ze dne 2. 3. 1999. Dalšími dvěma důležitými zásadami souvisejícími s čl. 3 jsou rovnost bez ohledu na politické smýšlení a to, že nikomu nesmí být zpravena újma pro uplatnění základních práv. Politické strany a hnutí jsou považovány za zvláštní formy sdružovacího práva, a proto ustanovení čl. 20 odst. 2 zaručuje občanům právo zakládat politické strany a sdružovat se v nich. V následujícím odstavci této části článku LZPS jsou vymezeny podmínky pro omezení tohoto ústavou garantovaného základního práva. Tyto podmínky jsou bezpečnost státu, ochrana veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům a ochrana práv a svobod druhých. Čl. 20 odst. 4 stanoví princip striktního oddělení politických stran od státu. Strany nesmí vykonávat funkce státních orgánů ani tyto orgány nahrazovat či řídit. To nesmíme zaměňovat s možností politických stran se na činnosti státu podílet, jelikož právě v tom spoívá jedna z funkcí politické strany, a sice zprostředkování politických práv jednotlivců. Článek 21 odst. 4 garantuje rovný přístup k voleným a jiným veřejným funkcím. Svobodnou soutěží politických sil upravuje článek 22.

1.4.3. Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích

Speciální úpravu sdružování v politických stranách a hnutích obsahuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích. Ustanovení tohoto zákona stanovují konkrétní podmínky pro vznik, činnost a zánik politických stran. Detailněji se těmito podmínkami budu zabývat v dalších částech této práce, a to především zánikem politické strany, jenž je pro tuto práci stěžejní. Dále zákon stanovuje, že strany jsou právními osobami a upravuje podmínky členství tak, že

lenem může být pouze fyzická osoba starší 18 let. členství je dobrovolné a nikdo k němu nesmí být nucen ani nesmí být omezován ve svých právech za to, že je nebo není členem určité politické strany. Ve vztahu státu a politických stran je třeba uvést, že jsou striktně odděleny a státní orgány mohou do postavení a činnosti stran zasahovat pouze na základě zákona a v jeho mezích. V závěrečných paragrafech je upraveno hospodaření politických stran a hnutí.

2. Antidemokratické strany

Demokracie je zřejmě jednou z nejzranitelnějších forem vlády. Obyvatelstvu se snaží poskytnout, co nejvíce možnou svobodu, a proto snadno vyvolávají extrémisté k uplatnění svých antidemokratických ideologií ve společnosti, a tím ohrožení demokracie samé.¹⁵

2.1. Pojem a znaky extremismu

Extremismus je pojem velmi nejednoznačný. Jedná se o pojem politologický a sociologický, avšak je s právem úzce spjat, především v oblasti zákazu politických stran. Z pohledu ústavního práva je extremismus často vnímán jako antidemokratická ideologie, která následně může být shledána jako důvod pro rozpuštění politické strany dle §4 ZPolS.¹⁶ O tom, co je či není extrémistické, rozhoduje primárně ministerstvo vnitra, z tohoto důvodu považují za relevantní vymezit extremismus tak, jak ho definuje samo ministerstvo vnitra. Jedná se o vyhraněný ideologický postoj, který vybojuje z ústavních a zákonných norem, vyznačuje se prvky netolerance a útoky proti základním demokratickým ústavním principům tak, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.¹⁷ Mezi tyto principy patří demokratický právní stát, svrchovanost lidu, svobodná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů, ochrana menšin při rozhodování v tichu a nezmenitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu. Extrémisté svými postoji projevují neúctu k právům a svobodám člověka a občana a potlačují osobnostní práva a svobody. Je nutno si uvědomit, že jejich útoky nesmějí jen proti jednotlivci, nýbrž proti celé demokratické společnosti.

M. S. Lipset a E. Raab definují extremismus jako sklon šplhat za hranice normativních procedur, které definují demokratický proces.¹⁸

---

¹⁵ ERNÝ, P. *Právní ochrana před extremismem*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. s. VII

¹⁶ ERNÝ, P. *Politický extremismus a právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 12

¹⁷ MINISTERSTVO VNITRA a ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Co je extremismus*. [online]. Vydáno 25. 11. 2010 [cit. 2010-10-05]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>>.

¹⁸ Op. Cit. In MAREŠ, M. *Otázky výzkumu pravicového extremismu*, Politologický časopis, 2001, . 2. str. 115

Polofme si otázku, kde se vlastn politiký extremismus ve spole nosti bere. Nutno íci, fe extremismus v demokratické spole nosti je jakýmsi fenoménem, jeho p ítomnost je vnímána jako problematická. Pramení p edev-ím z toho, fe ur itá skupina lidí je nespokojena s ur itými projevy spole enského flivota a viní z toho sou asný systém, liberální demokracii. Cílem aktivit antisystémových stran je p em na stávajícího demokratického státního z ízení na systém totalitární i anarchistický. Samotná zm na státního z ízení by byla legálním postupem moflná, problémem je, fe extrémisté asto k prosazení svých zájm neváhají pouflít násilných a nedemokratických prost edk , ímfl se dostávají do rozporu s lánkem 5 Ústavy.

Úkolem práva je spole nost p ed takovými antidemokratickými postoji chránit. Tím, fe právo stanovuje obecn závazné právní p edpisy, je považováno za vhodný stabiliza ní, antiextrémistický prvek sloufící k ochran základní lidských práv.¹⁹ V p ípad , fe by antidemokratická strana napl ovala svou ínností definici extremismu, jak je uvedena vý-e, nepochybn by tak spl ovala n které z d vod pro rozpu-t ní.

Definovat pojem extremismu se m fme pokusit za pomoci vymezení ur itých znak , jak je vymezil P. Kotlán. Politický flivot je pod ízen ideové my-lence. Spole nost stojí na v dcovském principu, kdy ve-keré instrukce pocházejí od v dce, který je vrcholem hierarchické struktury. Rozhodnutí se tak uskute ují bez jakékoli diskuze a bez ohledu na názor v t-iny. D leflitým znakem, který zmi oval jifl Carl Schmitt, tzv. škorunní právníkš T etí í-e i italský filozof N. Bobbio, je kategorie P ítel ó Nep ítel. Spo ívá v tom, fe každé spole enství má svého nep ítele, proti kterému bojuje. P ítel se tak snaflí zmobilizovat ostatní leny spole nosti proti nep íteli s cílem zni it ho, cofl vidí jako jedinou moflnost pro p eflití. Tento úmysl ospravedl uje nutností napln ní vy-ích cíl , jefl mají zakrýt extrémní postoje a legitimizovat extrémní ideje.²⁰

2.2. Druhy politického extremismu

Do právního ádu se prost ednictvím politiky promítá zejména politický extremismus, z tohoto d vodou zam ím svou pozornost zejména na n j. Rozd lit ho

¹⁹ ERNÝ, P. *Politický extremismus a právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 11

²⁰ KOTLÁN, P. *Demokracie ve stínu*. Ostrava: Institut vzd lávání Sokrates, 2003. s. 16-35

máme dle ideologií, které zastává, a její politicky extrémní postoj nemusí být vždy vázán na určitou ideologii. Z tohoto důvodu použijí k jeho vymezení schéma dle tzv. pravo-levé osy politického spektra.

Dělení na základě výše uvedeného schématu je v literatuře zabývajících se politickým extremismem často využívané a neméně kritizované. Předevíme pro jeho použitelnost, přesto ho pokládám za osvědčené. Jeho kořeny nalezneme v období Velké francouzské revoluce, kdy znázorňoval to, na jaké straně parlamentu aristokracie a těžitavci zasedali. Dnes vychází z faktického rozdělení politické scény na pravici a levici a jejich hodnotové orientace. Pravice vyznává především princip svobody, právo jednotlivce na vlastní rozvoj bez zásahů ze strany státu, svobodu podnikání. Levice taktéž staví do popředí svobodu, dále pak rovnost, spravedlnost, solidaritu. Je však proti svobodě podnikání, jež způsobuje nerovnost mezi chudými a bohatými. Stejně by pak měla reprezentovat určitou umírněnost mezi těmito politickými orientacemi. Na obou koncích této horizontální osy se nacházejí extremistické subjekty, jež jsou ve svých idejích velmi ortodoxní. Avšak z toho, že na které straně má na této pomyslné ose krajní pozici, nemáme a priori dovozovat, že se jedná o stranu antisystémovou. Aktuální schéma je ovlivněno dalšími faktory, které musíme brát v potaz, jako je celková nálada ve společnosti, aktuální vládní politické síly, doba, atd. Nicméně považuji za vhodné při charakterizování politického extremismu z tohoto modelu vycházet.

2.2.1. Pravicový extremismus

Pravicový extremismus je často spojován s ideologiemi fašismu a krajního nacionalismu. Základním znakem je násilí. Další typickým znakem, který můžeme nalézt, je upřednostnění vlastní rasy i národa spojené s ideologií rasismu. Zastávají negativní postoj vůči cizincům a věm skupinám, které jsou od jejich rasy odlišné. Tím odmítají rovnost všech lidí a pohrdají základními lidskými právy a svobodami. V zájmu zdraznění významné role státu je poplena individualita jedince. Cílem je zavedení totalitární formy vlády a odstranění konkurenčních demokratických sil.²¹

---

²¹ ERNÝ, P. *Politický extremismus a právo*, Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 28

2.2.2. Levicový extremismus

V dřívemi ideologiemi jsou marxismus-leninismus, trockismus, maoismus, anarchismus. Levicový extrémisté vystupují proti demokratickému ústavnímu státu ve snaze zavést diktaturu proletariátu i anarchistickou společnost. Ve prospěch revolučního boje argumentují rovností a svobodou, je-li se snaží uplatnit ve všech oblastech společenského života (stejně podmínky, hodnoty, věci), čímž ve výsledku potlačují princip individuální svobody. Ideu rovnosti jak ji vidíme u levicových extrémistů, můžeme nalézt již v díle J. J. Rousseaua *ŠRozprava o původu nerovnosti*. Věichni lidé se rodí dobří a jejich život ve společnosti je zkažený. Proto musí opřít od této společnosti a pracovat ve prospěch celku, kde každý bude brát jen tolik, kolik potřebuje. Komunismus vycházející z Marxe vidí rovnost v tom, že věichni budou spokojeni bez nedostatku.

Přestože se pravicový a levicový extrémisté zduše nenávidí, přeci jen se v jednom bodě shodují, a tím je antidemokratická společnost.

2.2.3. Sekundární politický extremismus

Ne všechny kategorie politického extremismu jsou spojené s pravicovou i levicovou politikou. Existují i další typy extremismu jako je náboženský, ekologický a nacionalistický, které stojí mimo schéma pravolevé osy, jelikož jejich primární zájem stojí mimo politiku.

Vzhledem k dále rozebírané kauze Dělnické strany považují za vhodné, zmínit se o neonacistickém extremismu jako ideologii zastávanou právě Dělnickou stranou. Tato ideologie navazuje na hitlerovský nacismus z 20. až 40. let 20. Století. A kolik by se z prostého výkladu slova nacionalismus mohlo zdát, že nacionalisté kladou důraz především na národ, v tomto případě se jedná o extrémní případ nacionalismu rasového, kdy největší důraz je kladen na správný rasový původ. Pro neonacisty je charakteristický silný rasismus, antisemitismus, antikomunismus, odpor k demokracii, Evropské unii a dalším mezinárodním organizacím. Jeho stoupenci hlásají odpor k imigrantům a etnickým menšinám, homosexualitu považují za zvrácenost a požadují znovuzavedení trestu smrti.²²

---

²² CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 78-80

2.3. Radikalismus

Radikalismus vnímáme jako jakýsi přechod mezi extremismem a demokracií. A koliv se pohybuje na okrajích ústavního rámce přesto, ho je třeba považujeme za ústavně-konformní postoj. Cílem je zásadní změna společnosti, přesto na rozdíl od extrémistů stávající demokratické politické zřízení respektují a ke změně hodlají využít legálních prostředků. Nestaví se tak proti demokracii jako takové ani nezavrhují její základní hodnoty, zpochybují jen ty které její dělají aspekty.²³ Má-li politická strana konkrétní otázce radikální postoj, není jí je třeba nutně za radikální stranu označovat. Aby se jednalo o politický směr, musí politická strana soustavně a výhradně zastávat radikální postoje.

2.4. Právo shromažďovací a sdružovací

Právo shromažďovací a sdružovací řadíme mezi základní lidská práva zakotvená v LZPS. Není možné ho nikomu upřít, avšak v souvislosti s extremistickými stranami je nutno zákonem stanovit určité podmínky, aby jeho uplatněním nedocházelo k porušení ostatních základních lidských práv a svobod. Zákonnou úpravu představuje zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím a zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Zákon o právu shromažďovacím stanoví, že uvedené právo je možno omezit, pokud se shromáždění koná na veřejném místě a vyžaduje-li to ochrana práv a svobod druhých, ochrana veřejného pořádku, zdraví či bezpečnosti státu. Podmínkou pro shromáždění na veřejných místech je povinnost svolavatele shromáždění oznámit příslušnému úřadu územní správního celku. Pokud však shromáždění probíhá v obydlí občana či s vymezeným prostorem, není oznamovací povinností dotčeno. Konkrétní případy stanoví § 4 zákona o právu shromažďovacím. Takováto shromáždění nemohou být zakázána, pouze rozpuštěna. Každý občan má právo sdružovat se ve spolcích, společnosti a jiných sdruženích, které mu přiznává čl. 20 LZPS. Zákon o sdružování občanů, stanovuje podmínky vzniku, organizace a fungování. Zakázána jsou sdružení, jejichž cílem je popírat či omezovat osobní, politická či jiná práva občanů pro jejich národnost, rasu, pohlaví, původ, politické či

²³ MAREŠ M. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal, 2003. s. 35

jiné smýšlení. Sdružení vzniká registrací u ministerstva vnitra, čímž se stává právnickou osobou. Rozeznáváme však i sdružení neregistrovaná, za kterou nesou odpovědnost konkrétní osoby.²⁴

---

²⁴ CHMELÍK, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. s. 132

3. Obranyschopná demokracie

3.1. Demokracie

Dříve než se dostanu k pojmu obranyschopné demokracie, považuji za vhodné vymezit samotný pojem demokracie. Demokracii známe již z dob Aristotela, pro kterého znamenala vládu chudých a chaos a byla pojímána ve smyslu negativním. V průběhu času byla pojem demokracie označována různými státními zřízeními a různými režimy. Vhodné je proto při jejím vymezení, používat příklady jako šliberální demokracie, která představuje vládu parlamentní reprezentace, šlidová demokracie jako vláda komunistické strany, štotalitní ve smyslu jakobínské diktatury i šgermánská, jež představuje nemeckou šdemokracii z dob nacismu.²⁵ Já budu pojmu demokracie užívat ve smyslu liberálního demokratického právního státu, jenž je založen na ústavně zaručených demokratických hodnotách.

K. Klíma na demokratický stát pohlíží jako na stát založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti. Jedná se o systém vztahů směřujících k realizaci svrchovanosti lidu. Suverenita lidu, znamená, že zdrojem veškeré moci je lid jako celek. Jelikož by v moderním státě lid nemohl rozhodovat přímo, volí na základě svobodných voleb své reprezentanty. Pravidla vládnutí lidu jsou zakotvena v ústavě, z čehož dovozujeme, že ke změnám ústavy i ústavou zakotvených principů může dojít pouze demokratickou legitimní cestou. Existují však principy, jež ze své podstaty nemohou být nemohou, jelikož by pak demokracie nebyla možná. Pokud by se někdo pokusil o změnu těchto základních stavebních prvků ústavy, musí demokracie disponovat prostředky ochrany, jež nedovolí odstranění či ohrožení základů demokratického státu. Materiální ohnisko ústavnosti, jak ho známe z čl. 9 odst. 2 Ústavy, představuje jakousi šantitotalitární pojistku.²⁶ Česká republika je demokratickým právním státem založeným na úctě k lidským právům a svobodám člověka a po dobu její existence je toto nezmenitelné.

Antisystémové postoje jsou neslučitelné s demokratickou státní formou. Není možno, aby extrémním vyúfitem práv a svobod, došlo k odstranění

²⁵ ERNÝ, P. *Právní ochrana před extremismem*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. s. 1

²⁶ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš, 2009, s. 43

demokratického státního zřízení. Je tedy nutno zakotvit určitou ochranu základních hodnot.

3.2. Obranyschopná demokracie

Autorem myšlenky konceptu obranyschopné demokracie je tzv. korunní právník Těšínský – Carl Schmitt. Poprvé byl však tento pojem použit německým ústavním právníkem Karlem Loewensteinem v jeho díle *Militant democracy and fundamental rights* z roku 1937. Vylíčil zde nástup fašismu k moci v evropských zemích a následnou přeměnu převodně demokratických zemí ve fašistické autoritářské státy. Popsal tak i základní znaky totalitního státu, jako je vláda jedné strany, vedoucí princip, kontrola veřejného mínění, porušování lidských práv. V totalitním státu je vláda práva nahrazena legalizovaným oportunismem. Poukázal také na nutnost osvojení si obranných opatření demokracie, je-li by se dokázali s touto hrozbou vypořádat. Obrana demokracie může být uvažována pouze dvěma cestami, politickou a legislativní. Politika si klade za cíl zaujmout společný postup demokratické části společnosti proti společnému nepříteli. Samotný politický postoj je však nedostatečný a musí být podpořen ústavními právními předpisy.²⁷

Koncept obranyschopné demokracie i bojovná demokracie (v němčině *Werhafte, Streibare Demokratie*) se v Evropě prosadil po 2. světové válce jako reakce na rozloženou demokracii Výmarské republiky, je-li byla pro německé nacisty snadnou kořistí. Demokracii je třeba aktivně chránit proti útokům směřujícím k ohrožení demokratických základů státu, jak nám tento koncept připouští i za cenu omezení některých práv. Otázkou zůstává, do jaké míry a za jakých podmínek je možno proti antisystémovým silám zasáhnout? Na pomyslnou miskou vah jsme nuceni položit demokracii oproti základním právům a svobodám, jako je rovnost a svobodná konkurence politických sil. R. Barinka odpovídá, že šbude-li demokracie příliš shovívavá, hrozí, že v krajním případě antiliberalní síly znefunkční svobodu k tomu, aby zničila demokracii. Naopak, bude-li příliš razantní, může demokracii sama zbavit jejích základních pilířů, spočívajících v politickém pluralismu a

---

²⁷ LOEWENSTEIN, K. *Militant Democracy and Fundamental Rights*, in SAJO, A. (ed.), *Militant Democracy*. Op. Cit.

toleranci k odlišnému přesvědčení.²⁸ S tímto nezbývá než souhlasit a dle mého názoru při jasně stanovených pravidlech, není možné tolerovat ty, kteří samy demokracii netolerují a podkopávají její základy. Navíc historická zkušenost jednoznačně prokazuje možnost likvidace demokracie antidemokratickými silami. Naopak likvidace politické plurality v rámci boje za zachování demokracie dle mého názoru nehrozí. Pravomoc disponovat náležitými právními mechanismy sloužícími k ochraně demokracie, náležitě výlučně státu. Tím je třeba bojovat nejen proti těm, co se porušením ústavních právních pravidel snaží uchvátit politickou moc, ale také proti těm, co formální procedury respektují, a přesto představují pro demokracii závažnou hrozbu. Jak vyjádřil K. Loewenstein ve svém díle, i mechanismy demokracie mohou být zneužity autoritativními silami jako štrójský kámen, v němž nepřítel vstupuje do města.²⁹

V praxi bojovní demokracie spočívá na dvou základních pilířích:

1. odmítnutí hodnotové neutrality
2. právní zakotvení institutů, které umožní úřadům zasáhnout v případě ohrožení demokratických hodnot.

Dilema, zda upřednostnit princip politického pluralismu i jeho v zájmu demokracie obětovat, máme hlavně v oblasti politických stran. Jsou jedinými subjekty, kteří jsou schopni uchopit politickou moc. Pokud budou ochranné mechanismy lhostejné k tomu, kdo se hodlá chopit moci ve státě, mohlo by to mít pro demokracii likvidační následky. Na druhou stranu, pokud vyleníme některou ze stran z politické soutěže, uprme tak i právo obyvatelstva na vlastní politické sebeurčení, čímž popíráme jeden ze základních principů demokracie. Soudy pak musí rozhodnout kterou z těchto hodnot je v daném případě třeba upřednostnit.³⁰ Já jsem toho názoru, že omezení určitých základních práv a svobod je za jistých podmínek dokonce nezbytné.

---

²⁸ BARINKA, R. *Militantní demokracie a evropské právo: k otázce zákazu komunistických stran*. časopis pro právní vědu a praxi. 2007, . 2, s. 109

²⁹ LOEWENSTEIN, K. *Militant Democracy and Fundamental Rights*, in SAJO, A. (ed.), *Militant Democracy*. Op. Cit., s. 237

³⁰ BARINKA, R. *Militantní demokracie a evropské právo: k otázce zákazu komunistických stran*. časopis pro právní vědu a praxi. 2007, . 2, s. 111

Tento koncept uznal i ESLP ve své judikatuře, kde vyslovil, že za určitých podmínek je možno přiměřeně omezit práva zaručená v EÚLP.³¹ Hlavním cílem uznání konceptu v celé kontinentální Evropě bylo zabránit opakování hrůz 2. světové války. Z článku 17 EÚLP vyplývá právo zamezit těm, kteří by vyvíjeli činnost zaměřenou na zničení či omezování některého z Úmluvou přiznaných práv a svobod.

3.3. Výmarská republika

Vzhledem k tématu obranyschopné demokracie považuji za užitečné seznámit se s výmarskou zkušeností, jelikož právnickým následkem událostí po druhé světové válce byla v Německu založena Výmarská republika a následným nástupem fašismu, byl v poválečné SRN tento koncept uveden do praxe. Výmarská republika byla liberalistickým právním státem založeným na teorii přirozeného práva. To se s nástupem Hitlera a NSDAP změnilo a s tím i celý pohled na právo jako takové. Nástup Hitlera k moci se stal ústavní právní cestou, otázkou zůstává, zda i cestou legitimní. Slovy J. Goebbelse vstupujeme do Reichstagu, abychom se vybavili zbraní demokracie. Stáváme se poslanci Reichstagu, abychom paralyzovali ducha Výmaru, a to za jeho vlastní asistence. To, že je demokracie tak hloupá, že nám platí výdaje za tyto neslufby, je její vlastní zásluhou (i když) my přicházíme jako nepřítel! Otázkou je, proč se meziválečná demokracie nebyla schopna tomuto útoku bránit. Některými teoretiky se zastává názor, že se tak stalo především z důvodu vlastní slabosti, jiní, že na tom měl nemalý podíl kritici liberální demokracie. Ve Výmarské republice byl dle mého názoru kladen důraz na svobodu jednotlivce před státem. Slabost demokratické republiky byla v tom, že tuto možnost neokládala, a tak nedisponovala dostatečnými ochrannými mechanismy. Jakmile pak fašisté získali dostatečný vliv, právo již bylo bezbranné. Demokratický právní řád byl nahrazen novým, totalitním. Nutno konstatovat, že preventivní opatření, které dnes provádějí demokratické státy proti antidemokratickým silám, jsou na místě.

Slabost je často přisuzována zejména článku 48 Výmarské ústavy, který dával prezidentu pravomoc vydávat dekrety v případě válného ohrožení ve vojenském ohrožení a omezovat tak některá základní práva. Vydáním dekretů v letech 1932 o

---

³¹ Rozsudek ESLP ve věci Vogt proti Německu ze dne 26. 9. 1995, www.echr.coe.int.

1933 došlo ke zneuctění mimoádné pravomoci prezidenta, jelikož jimi byla vláda odebrána moc výkonná, aby byla následně svěřena do rukou říšského kancléře.³²

Ustanovení článku 76 Výmarské ústavy, umožnilo její změnu cestou zákona bez jakéhokoliv materiálního omezení. Možnost k odstranění demokracie tak byla dána jejím nepřátelům poměrně snadno. Ústavním zakotvením se snahy o odstranění demokracie staly legitimní součástí politického procesu.³³ Tenkrát se na rozdíl od dnešní doby uplatnilo procedurální pojetí státu, kdy je dříve kladen na formální procedury, nikoli na vnitřní obsah. Ze stejné myšlenky vychází i možnost politického vedení. V tomto případě je určující, zda má politické vedení podporu většiny hlasů, nikoli jaký politický názor zastává. H. Kelsen byl také téhož názoru, když tvrdil, že demokratický stát musí štrpět též takovou činnost, jež je zaměřena ke zničení demokracie a jako každému jinému jí musí poskytnout rovnou příležitost pro její uplatnění.³⁴ Dnes s ohledem na historickou zkušenost je zřejmé, že takovéto neutrální pojetí státu bez zakotvení určitých nezměnitelných demokratických principů je neudržitelné. Prvním, kdo kritizoval toto formální pojetí výmarské demokracie, byl Carl Schmitt. Schmitt toto pojetí viděl pouze jako cestu k odstranění legality. Prosazoval ústavní zakotvení základů demokratického státu, jež by byly nezměnitelné ani ústavou samotnou. Rozvinul tedy doktrínu materiálního ohniska ústavnosti. Dovedeno ad absurdum, prakticky se v ryzě formálním pojetí státu může demokracie legálně přeměnit na stát totalitní.

3.4. Vztah Ústavy k R a konceptu

Po svržení totalitního režimu se Ústavní soud vyjádřil takto: Každý stát, tím spíše takový, který byl nucen štrpět po dobu více než čtyřicet let porušení základních práv a svobod ze strany totalitní moci, má právo k nastolení demokratického zřízení uplatnit taková zákonná opatření, která směřují k odvrácení

---

³² BLAŽEK, T. *Schmittovské koncepty obranyschopné demokracie?* Jurisprudence. 2009, . 7, s. 5

³³ BARINKA, R. *Militantní demokracie a evropské právo: k otázce zákazu komunistických stran.* časopis pro právní vědu a praxi. 2007, . 2, s. 109

³⁴ Op. Cit. in BARINKA, R. *Militantní demokracie a evropské právo: k otázce zákazu komunistických stran.* časopis pro právní vědu a praxi. 2007, . 2

rizika subverze, mofné recidivy totality nebo alespo k jejich omezení.³⁵ V eské republice Ústavní soud potvrdil tuto koncepci v podob tzv. lustra ních zákon .

Z pohledu Ústavy R je koncepce obranyschopné demokracie a boj proti antidemokratickým aktivitám napln n v lánku 1 odst. 1 Ústavy, jeff eskou republiku vymezuje jako demokratický právní stát. lánek pátý klade d raz na svobodnou sout fl politických stran. Materiální ohnisko ústavnosti je vyjád eno v lánku 9 odst. 2, který obsahuje klauzuli šv nostiø, jeff stanovuje nep ípustnost zm n podstatných nálefitostí demokratického právního státu. Následující odst. 1. 9 stanoví nemofnost odstranit i ohrozit základy demokratického státu výkladem právních norem.

Mezi ústavní prost edky ochrany demokratického státu pat í ztráta práv a omezení politických práv a svobod. Ztráta práva je považována za nejzávafl n j-í zásah do práv a svobod subjektu. V sou asné dob je u nás vyuffíváno p eváfl n omezení politických práv a svobod. lánek 17 odst. 4, l. 19. odst. 2, l. 20 odst. 3 upravují podmínky pro mofnost omezení svobody projevu, shromaflování a sdrufování, jestliffe je to nezbytné pro bezpe nost státu, ve ejnou bezpe nost, ochranu ve ejného po ádku i ochranu práv a svobod druhých. V neposlední ad l. 23 LZPS upravuje právo na odpor proti tomu, kdo by se snaffil odstranit ústavní zakotvená základní lidská práva a svobody. Výslovný zákaz antidemokratických politických stran a hnutí v-ak v právním ádu eské republiky nenajdeme.

---

³⁵ Nález Ústavního soudu SFR ze dne 26. 11. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 1/92

4. Rozpuštění politických stran na území R

4.1. Rozpuštění politických stran v období první československé republiky

V souvislosti s materií ochrany ústavního pořádku proti nedemokratickým stranám je třeba podívat se do období první československé republiky. Práv její ústavní systém se totiž stal inspirací při přijímání Ústavy české republiky a do značné míry je jím ovlivněn i politický a právní systém současnosti.³⁶

Právní postavení politických stran nebylo v československé republice upraveno žádným zákonem. Jejich ústavní právní zakotvení odkazovalo na rakousko-uherský zákon č. 134/1867 z. n. l., o právu společným (spolkový zákon), který obsahoval úpravu tzv. politického spolku. Tato jediná právní úprava však byla dosti restriktivní. Důsledkem bylo, že fakticky existující politické strany nahrazovaly nedostatek právní subjektivity členstvími spolků, obchodních společností a hospodářských družstev.³⁷ Nebyly tak organizovány podle spolkového zákona a tudíž z právního hlediska vůbec neexistovaly. I po vzniku československé republiky nebyly politické strany dle platné právní úpravy ani soudní judikatury subjekty práva, jelikož nebyly právními osobami. Jejich postavení bylo zvláštní, protože i když jim volební předpisy přiznávaly určitá práva a povinnosti zejména ve volebním procesu, nadále politické strany vznikaly a existovaly pouze de facto. Se stále sílícím vlivem politických stran na společnost se stal tento stav neřádným, protože jako non-subjekty nebylo možné jejich členství z hlediska práva nijak regulovat.³⁸

S nástupem nacismu v Německu a vzhledem k celkově zhoršující se mezinárodní politické situaci bylo třeba zákaz politických stran právně upravit. Na které strany svou členstvími záměrně ohrožovali demokratické základy státu. Konkrétně v této době vláda přijala ještě podle § 28 odst. 2 spolkového zákona usnesení o zákazu dvou německých politických stran, jednalo se o Deutsche Nationalpartei (DNP) a Deutsche national-socialistische Arbeiterpartei (DNSAP). Účady své rozhodnutí odvodnily tím, že fakticky existující politické strany naplňují pojmové znaky politického spolku ve smyslu spolkového zákona a jelikož členství

³⁶ ROZTO IL, A. *Legislativa a judikatura k rozpuštění politických stran v první republice*. Jurisprudence. 2009, č. 7. s. 22-27

³⁷ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003. s. 370

³⁸ ROZTO IL, A. *Legislativa a judikatura k rozpuštění politických stran v první republice*. Jurisprudence. 2009, č. 7. s. 22-27

DNP a DNSAP sm ůje proti ve ejnému po ádku, klidu a ve ejné bezpe nosti, je mofno je dle ustanovení § 28 odst. 2 spolkového zákona zakázat. Strany proti tomuto rozhodnutí podaly stíflnost k NSS, ten ji následn zamítl a dal tak za pravdu flalovaným ů ad m.³⁹ Posléze byl roku 1933 p ijat zákon . 201/1933 Sb., o zastavování innosti a rozpou-t ní politických stran. D vodová zpráva k tomuto zákonu zd raznila skute nost, fle se dosavadní liberální praxe ve vztahu k politickým stranám dostala do rozporu s pořadavky ochrany demokracie a fle nezbytnou podmínkou fungování politických stran je jejich oddanost ideál m demokracie. V d sledku trvající pot eby ochrany demokracie byla ů innost tohoto zákona opakovan prodluřována (viz zákony . 132/1936 Sb. a . 317/1936 Sb.).⁴⁰ Dle zákona o zastavování innosti a rozpou-t ní politických stran pravomoc rozpou-t t politické strany p íslu-í vlád . Usnesení o rozpu-t ní bylo t eba vyhlásit v ů edním v stníku. D vody k rozpu-t ní i zastavení innosti politické strany stanovuje § 1 odst. 1 téhofl zákona, jimifl jsou ohroflení samostatnosti, územní celistvosti, ústavní jednotnosti, demokraticko-republikánské formy i bezpe nosti republiky. Po nabytí ů innosti tohoto zákona byla DNSAP rozpou-t na z dvodu ohroflení celistvosti a bezpe nosti eskoslovenské republiky. Protiprávní innost spo ívala v tom, fle strana usilovala o odtrflení ásti eskoslovenska a jeho následné p ípojení k sousední í-i p edev-ím prost ednictvím svého stranického spolku Volkssport. Ustanovení §1 odst. 2 p edpokládá mofnost rozpustit i tzv. šstranu náhradníř, která má s rozpou-t nou stranou programovou i personální souvislost. Z stává tak záhadou, pro vláda nijak nezasáhla proti nástupnické politické stran Sudetendeutsche Heimatsfront, pozd ji p ejmenovanou na Sudentendeutsche Partei (SdP). Zajímavostí tehdej-í právní úpravy bylo, fle v p ípad rozpou-t ní strany ztratili mandáty v-ichni lenové zákonodárné sboru, kte í byli za rozpou-t nou stranu zvoleni. Toto sou asná právní úprava neobsahuje. Nutno konstatovat, fle následky spojené se zastavením innosti a rozpou-t ním politické strany byly silným zásahem do práva sdruřovacího, shromaflovacího, vlastnického, svobody projevu a pohybu, listovního tajemství a do volebního práva. Postihly totifl nejen stranu samotnou a její funkcioná e, nýbrfl také v-echny její leny, sympatizanty a podporovatele. šFaktem z stává, fle i v sou asnosti tento právní p edpis m fle být ur itou inspirací pro potírání politického extremismu.ř

³⁹ Nález Nejvyřho správního soudu ze dne 26. 10. 1935 . 18603/35, in: Bohuslav A . 12094/35.

⁴⁰ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, j. Pst 1/2008 ř 66, www.nssoud.cz

4.2. Právní prostředky ochrany demokratického státu

Akoli politické strany zastávají v ústavním systému každého státu důležité funkce, není možné, aby některá politická strana tento systém ohrozila. Z tohoto důvodu právní řády států disponují prostředky právní ochrany.⁴¹

Pererý definuje právní prostředky jako nástroje zakotvené v právním řádu sloužící k ochraně před antidemokratickými subjekty a jejich snahami. Účelem těchto právních prostředků je zajistit udržení a zachování státu v takové podobě, aby splňoval kritéria státu demokratického.⁴²

Základní právní prostředek může být spatřovat v určitých omezeních základních práv a svobod. Vzhledem k problematice politických stran hovoříme o zákazu politické strany, jenž se prakticky rovná likvidaci právnické osoby. Mírněji dostupným prostředkem je omezení činnosti politické strany. Kromě zákazu a omezení činnosti politické strany rozeznáváme také odmítnutí registrace politické strany ze zákonem stanovených důvodů. Tento prostředek ochrany považují za nejprávní, jelikož politickému subjektu není dána ani možnost samotného vzniku. Použitím těchto ochranných prostředků dochází k omezení určitých základních práv a svobod, a to za zákonem určených podmínek. Je třeba jejich využívat s velkou rozvahou, protože stejně tak dobře jako slouží demokracii k ochraně státu, by se mohly stát nástrojem k jejímu rozkladu a potlačení lidských práv. Je proto nezbytné, aby o nich rozhodoval nezávislý a nestranný orgán, tedy soud.

Možnost zákazu antidemokratických politických stran je v řadě evropských zemí upravena na úrovni sdrufovacích zákonů, je tomu tak například ve Francii, Irsku, Holandsku a Velké Británii. V některých nalezneme však i právní zakotvení přímo v ústavě, konkrétně se jedná o SRN, Polsko a Dánské království. V Rakousku, Portugalsku a Turecku byly po druhé světové válce přijaty speciální zákony k zákazu nacionálně socialistických organizací a jejich nástupců.⁴³

V České republice jsou důvody pro zákaz i odmítnutí registrace politické strany formulované zákonem o sdrufování v politických stranách a politických hnutích.

---

⁴¹ HORSKÁ, Z. Některé poznámky k aktuálnímu judikatu se týkající se politických stran (rozpuštění politické strany). In: *Nad je právní v dy: Býkov 2010: sborník z mezinárodního setkání mladých vdeckých pracovníků konaného ve dnech 23. - 25. 4. 2010 na Zámeckém statku Býkov*. Plzeň: Alenka, 2011. s. 364

⁴² ERNÝ, P. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 35

⁴³ Tamtéž.

4.3. Rozlišení pojmů odmítnutí registrace, zánik, zrušení a pozastavení existence politické strany

4.3.1. Odmítnutí registrace

Dle § 6 ZPolS vznikají politické strany a hnutí na základě registrace u ústředního orgánu státní správy nebo na základě skutečností, které ji nahrazují. Příslušné k posouzení návrhu na registraci strany je Ministerstvo vnitra ČR. Registrace je provedena zápisem do Rejstříku stran a hnutí, který má charakter veřejného seznamu. Zákonným předpokladem je petice podepsaná nejméně tisícem občanů a předložení stanov. Ministerstvo provede registraci nebo rozhodne o jejím odmítnutí do 15 dnů ode dne zahájení řízení o registraci. Rozhodnutí o odmítnutí musí být doručeno zmocněnci přípravného výboru do 30 dnů od zahájení řízení o registraci, jinak se má za to, že strana vznikne uplynutím této lhůty. Důvodem pro odmítnutí registrace může být pouze rozpor stanov se zákonem. Za rozpor se považuje, pokud by byl název politické strany zaměnitelný s názvy již existujících politických stran, pokud by sídlo bylo mimo území ČR, členy by byly jiné než fyzické osoby, politická strana by byla ozbrojena nebo by zbrojovala ozbrojené složky, stanov by byly nedemokratické apod. Je tedy na tzv. právním uvážení registrujícího orgánu, aby obsah návrhu, stanov politické strany, po registraci pak její chování posuzoval na základě a v rámci těchto principů.⁴⁴

Pokud ministerstvo shledá, že který z důvodů pro odmítnutí registrace, správním rozhodnutím registraci odmítne. Ve lhůtu 30 dnů je přípravný výbor oprávněn podat proti rozhodnutí opravný prostředek k příslušnému soudu. Dle § 8 odst. 5 ZPolS je k přezkoumání příslušný Nejvyšší soud. Vzhledem k tomu, že od 1. 1. 2003 byla zavedena nová organizace správního soudnictví, nelze si tuto skutečnost vysvětlit jinak než jako chybu při novelizaci. Rozhodnout je tedy příslušný Nejvyšší správní soud.

4.3.2. Zánik

Za důležitě považují jasné vymezení dva z právního hlediska odlišné pojmy používané v souvislosti s rozpuštěním politické strany. Zánik strany, který nastává jejím výmazem ze seznamu stran a hnutí a pojem zrušení strany, který zániku

---

⁴⁴ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš, 2010. s. 231

p edchází. Zru-ení strany m fe nastat z vlastní v le strany samotné, rozhodnutím Nejvy-ího správního soudu, nebo pokud strana nep edloží Poslanecké sn movn výro ní finan ní zprávu.

Pro zánik politické strany je rozhodující okamfík výmazu z Rejst íku stran a hnutí. Ministerstvo vnitra tak musí u init v p ípad , fe politická strana sama rozhodne o svém rozpu-t ní, rozhodne-li se slou it s jinou stranou nebo se p em ní na ob anské sdružení. P ed výmazem musí být strana zru-ena, a to bu bez likvidace, kdy ve-kerý majetek a závazky strany p echází na právního nástupce a návrh na výmaz podává p íslu-ný orgán strany a hnutí do deseti dn od zru-ení strany. Nebo je strana zru-ena s likvidací, kdy návrh podává likvidátor, a to do 10 dn od likvidace. Majetek ani závazky v tomto p ípad nep echázejí.⁴⁵

Likvidace je p edpokladem právního zániku strany. V p ípad dobrovolného rozpu-t ní si strana ur í likvidátora sama. V p ípad rozhodnutí o rozpu-t ní Nejvy-ím správním soudem, soud zárove ur í likvidátora, nesmí jím v-ak být osoba, je-li členem této strany. Na likvidaci majetku a závazk politické strany se p im en poufijí právní p edpisy o likvidaci majetku a závazk z obchodních spole ností.⁴⁶

4.3.3. Zru-ení politické strany

§13 ZpoIS stanovuje mořnosti rozpu-t ní politické strany. Je mořno, aby se tak stalo na základ vlastního rozhodnutí, tedy dobrovolným rozpu-t ním, slou ením s jinou stranou i p em nou na ob anské sdružení. Dal-ím a zárove v eské republice nej ast j-ím d vodem je nep edložení výro ní finan ní zprávy Poslanecké sn movn v zákonem stanovené lh t . Strana m fe být rozpu-t na i proti své v li rozhodnutím soudu o jejím rozpu-t ní proto, fe její innost je v rozporu s ustanoveními ZPoIS nebo jestliffe i po uplynutí stanovené doby i nadále trvají skute nosti, pro které byla innost strany rozhodnutím soudu pozastavena.

---

⁴⁵ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. Roz-í ené vydání. Plze : Ale- en k, 2010. s. 235

⁴⁶ FILIP, J. *Ústavní právo eské republiky, 1.díl*. 4. opravené a dopln é vydání. Brno: Dopln k, 2003. s. 370

4.3.3.1. Důvody pro rozpuštění politických stran v ČR

Článek 5 Ústavy stanovuje špičkovou hranici rozpuštění politické strany nebo politického hnutí obecné meze, jež vyplývají z ústavního zakotvení úlohy politických stran a hnutí. Jedná se o princip reprezentativní demokracie, předpokládající svobodný a dobrovolný vznik a volnou soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek prosazování svých zájmů.⁴⁷ Pokud tedy politická strana nerespektuje základní principy demokracie, vyzývá k násilí nebo její činnost směřuje k porušení základních práv a svobod, musí podléhat se zákonem stanovenými sankcemi, které jí za to hrozí.

Pozastavení činnosti a rozpuštění politické strany speciálně upravuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích (ZpoIS). Antidemokratické strany mohou být dle §4 a §5 ZoPIS rozpuštěny, může být pozastavena jejich činnost i odmítnuta jejich registrace zejména z těchto důvodů:

1. porušují ústavu a zákony nebo je jejich cílem odstranění demokratických základů státu,
2. nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány,
3. směřují k uchopení a drženímoci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů,
4. jejich program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů,
5. snaží se vykonávat funkci státních orgánů, nahrazovat je či řídit,
6. chtěly by ukládat povinnosti osobám, jež nejsou jejich členy,
7. zřizují ozbrojené složky nebo jsou ozbrojeny,
8. organizují se jinak než na územním principu
9. zakládají nebo organizují svoji činnost na pracovištích nebo na místech, kde je to zakázáno zákonem.

Ad 1. Ústavní soud se vyslovil, že k naplnění podmínky porušení ústavy a zákonem se vyžaduje určitý prvek trvalosti v chování politické strany nebo politického hnutí, které právě tímto opakovaným porušením zákonem ohrožují

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 26/94, č. 296/1995 Sb.

demokratické základy státu.⁴⁸ Vzhledem k porušení zákon se jedná především o porušení ZoPIS a zákon s ním souvisejících. Zároveň je nutno si uvědomit, že díky čl. 10 Ústavy se tento bod vztahuje i na porušení mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Za snahu o odstranění demokratických základů státu je považována snaha odstranit některou z nezbytných náležitostí demokratického státu. Za protiústavní je dle rozhodnutí Evropského soudu i Nejvyššího soudu ČR považována snaha o nastolení fašistického, neonacistického režimu nebo diktatury proletariátu. Dále je nepřijatelné zmenšovat dosažený standard lidských práv a svobod, nebo i na této zásadě demokratický právní stát stojí.

Ad 2. Politické strany musí mít určitou demokratickou organizační strukturu. Základním stavebním kamenem je členská základna, která rozhoduje o organizaci strany a má právo ovlivňovat orientaci politické strany prostřednictvím svobodné volby svých představitelů. Rozhodování o všech otázkách souvisejících se stranou se musí dít rozhodnutím většiny.

Ad 3. ZoPIS i Ústava v Preambuli, čl. 1 odst. 1 a čl. 5 stanovují, že demokratický právní stát je založen na svobodném a demokratickém vzniku a volné soutěži politických stran, respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazení svých zájmů. Antidemokratické subjekty vyvíjejí často snahu o potlačení rovnoprávnosti občanů a omezení některých dalších lidských práv a svobod. Je neřádné, aby politické strany svou činností a programem směřovaly k odstranění samotné podstaty základních lidských práv a svobod, především k diskriminaci lidí na základě rasy, barvy pleti, příslušnosti k národnostní menšině atd., jelikož právo na rovné zacházení zaručuje čl. 3 odst. 1 LZPS a zároveň i mezinárodní smlouvy.⁴⁹

Ad 4. Institut dobrých mravů je jednou z nejstarších právních zásad, chápáný v římském právu ve smyslu zachování pravidel slušnosti převzatých od předků. Z pohledu práva se jedná o pojem právní, který je součástí právního řádu. Dle nálezu ústavního soudu lze "dobré mravy" chápat jako šouhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí být posuzován z

⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 26/94, s. 296/1995 Sb.

⁴⁹ Např. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

hlediska konkrétního případu také práva v daném případě, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. Takovéto hodnocení přísluší výhradně obecným soudům.⁵⁰ Náhled na dobré mravy ve společnosti se tedy bude postupem času měnit a z tohoto důvodu je úkolem nezávislých soudů, aby zhodnotily současně vnímání morálky ve společnosti. Činnost politické strany v rozporu s dobrými mravami může spatřovat především ve volební kampani, programu a celkové činnosti strany, zejména užití násilí a záměrnému vyvolávání odporu ve společnosti bez snahy o zavedení debaty o veřejných otázkách. Jednání proti veřejnému porušení může dle judikatury českých soudů vymezit jako neúčinné a neukázněné jednání zejména užití proti pokojnému soužití a chování ve společnosti.⁵¹ Důležitá je, především síly ohrožující mravnost a veřejný pořádek musí být zpravidla tyto zájmy porušeny, nehledě na to zda k tomu skutečně došlo.

Ad 5. Oddělením stran od státu je naplněn princip politické plurality a nezávislosti státních orgánů, čímž je zajištěna ochrana před přímou vládou politických stran. V případě opačným by totiž politické strany vykonávali státní funkce v zájmu své politické orientace.

Ad 6. Politické strany mohou povinnosti ukládat pouze sobě a svým členům, protože jak jsem již uvedla, jsou založeny na dobrovolném členství osob a nikdo nesmí být ke členství ve stranách a hnutích nucen. Právem ukládat osobám určitě povinnosti disponuje veřejná moc, z čehož vyplývá, že pokud by takové právo měla i politická strana, byl by porušen i předchozí požadavek oddělení politické strany od státu.

Ad 7. Pokud by některá politická strana zřizovala ozbrojené složky, je nutno to považovat za porušení čl. 5 Ústavy, který stanoví požadavek odmítní násilí k prosazování svých zájmů a dále stanoví výsadní úlohu státních bezpečnostních sborů v této oblasti. S ohledem na historické události je možno připomenout německou politickou stranu NSDAP, jež zřizovala pouliční oddíly SA. Dnes je vytváření ozbrojených skupin v Německu považováno dle zákona StGB za trestný čin.

Ad 8. Princip územního členění spočívá v členění politické strany na menší organizační jednotky na místní, krajské a celostátní úrovni.

---

⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 05. 01. 1998, sp. zn. II. ÚS 294/97

⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 5 Tz 89/2001

Ad 9. Zákaz p sobení a zakládání politické strany na pracovi-tích je stanoven p edev-ím z d vodu, aby státní zam stnanci, policisté a soudci ve svém rozhodování z stali politicky nezaujatí a z d vodu obavy p ed zneufitím bezpe nostních slofek ve prosp ch politických stran. Z t chto d vod byly p ijaty r zné zákony stanovující v n kterých svých ustanoveních omezení sdrufovaciho práva ur itých skupin zam stnanc po dobu výkonu jejich zam stnání. Jedná se o Slufební zákon . 218/2002 Sb., zákon . 361/2003 Sb., o slufebním pom ru p íslu-ník bezpe nostních sbor , dále pak zákon . 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.⁵²

Dal-ím samostatným d vodem, pro který m fle NSS rozhodnout o pozastavení innosti politické strany, m fle být neustanovení statutárních orgán strany nejpozd ji do -esti m síc od jejího vzniku.⁵³

Speciálním a nej ast j-ím d vodem pro pozastavení innosti politické strany jsou povinnosti stran stanovené v § 17 afl § 19 ZPolS spojené s hospoda ením. Zejména povinnost ádn a v as odevzdat výro ní finan ní zprávu Poslanecké sn movn , je fl má být zárukou otev enosti a transparentnosti stran.

4.3.3.2. Procesní úprava rozpu-t ní politické strany

Procesní postup upravující pozastavení innosti a rozpu-t ní politické strany je upraven § 14 a § 15 ZPolS. O rozpu-t ní se rozhoduje ve správním soudnictví podle § 94 zákona . 150/2002 Sb., soudního ádu správního. P íslu-ným orgánem, který rozhoduje o rozpu-t ní, pozastavení innosti strany a znovuobnovení její innosti je Nejvy-í správní soud. Aktivní legitimací k podání návrhu disponuje vláda, p ípadn prezident republiky, nepodá-li vláda návrh do t iceti dn od doru ení podn tu. Vláda disponuje celým exekutivním aparátem státu, zji-t ními a informacemi Policie R, tajných slufleb, a také odborným zázemím státní správy. S ústavní i politickou odpov dností vlády proto souvisí, aby konkrétní poznatky o poru-ování § 4 ZpolS sd lila soudu dostate n v rohodn a p esv d iv s p edlofením konkrétních d kaz prokazujících její tvrzení, nese tak b emeno tvrzení i b emeno d kazní.⁵⁴ Návrh nelze podat v dob ode dne vyhlá-ení celostátních voleb do Poslanecké sn movny, Senátu, zastupitelstev m st a obcí a zastupitelstev vy-ích

⁵² ERNÝ. P. *Zákaz (antidemokratické) politické strany*. Právní rozhledy, 2007, . 12, s. 434-438

⁵³ Rozsudek Nejvy-ího správního soudu ze dne 19. 12. 2007, sp. zn. 42/2007

⁵⁴ Rozsudek Nejvy-ího správního soudu ze dne 4. 3. 2009, . j. Pst 1/2008 - 66

územních samosprávných celků do deseti dnů po jejich skonění. Dle judikatury Nejvyššího správního soudu můžeme dovodit, že to samé se vztahuje i na volby do Evropského parlamentu, které zákon ve svém výtku neuvádí. Ochrana neplatí v případě, je-liinnost strany v rozporu s Ústavou nebo je-li jejím cílem odstranění demokratických základů státu. Je-li podán návrh před vyhlášením voleb, soud rozhodnutí podle § 94 odst. 2 S. S. na tuto dobu přeručí. Návrh je třeba odvodnit tím, žeinnost strany je v rozporu s § 1 a čl. 5, § 5 odst. 5 a § 17 a čl. 19 nebo se stanovami. Rozsahem návrhu je NSS přes formální neexistenci dispozitivní zásady v tomto typu rozhodnutí vázán, s výjimkou vyjdou-li najevo při projednávání návrhu nové skutečnosti. NSS rozhoduje podle skutkového stavu v době rozhodnutí, z čehož vyplývá, že zamítnutí návrhu na rozpuštění politické strany nevyklučuje podání nového návrhu na rozpuštění stejné politické strany v budoucnu.⁵⁵ Opravným prostředkem proti rozhodnutí Nejvyššího správního soudu je dle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy ústavní stížnost v případě, že by se politická strana domnívala, že je rozhodnutí v rozporu s ústavním pořádkem i právním řádem.

4.3.4. Pozastavení innosti politické strany

Dle § 14 ZpoS může býtinnost strany rozhodnutím soudu pozastavena, je-li v rozporu s ustanoveními § 1 a čl. 5, § 6 odst. 5 a § 17 a čl. 19 téhož zákona nebo se stanovami. Pozastavení innosti je hodnoceno jako méně závažný zásah do innosti politické strany, jelikož je straně dána možnost k nápravě stavu protizákonnosti. Hlavní náplní innosti strany při pozastavení její innosti rozhodnutím soudu jsou úkony zaměřené na odstranění neřádného stavu, který byl důvodem k pozastavení innosti. Lhota ke sjednání nápravy je stanovena na dobu maximálně jednoho roku. Trvají-li i po uplynutí této doby skutečnosti, pro které bylainnost strany pozastavena, podávají orgány příslušné⁵⁶ dle § 15 ZPoS návrh na rozpuštění strany i hnutí. Pokud dojde k odstranění neřádného stavu ve stanovené lhůtě, rozhoduje o znovuoobnovení innosti na základě návrhu strany soud ve správním soudnictví.

---

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ O rozpuštění strany a hnutí, pozastavení innosti strany a hnutí a o znovuoobnovení jejich innosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Návrh podává vláda, a pokud tak neučiní do 30 dnů od doručení podání, může návrh podat prezident republiky. Pozastavit innost strany nebo ji rozpustit nelze v době ode dne vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny, Senátu a zastupitelstev měst, obcí a krajů do desátého dne po posledním dni těchto voleb.

Automaticky dojde k obnovení činnosti dnem splnění povinnosti, jako je ustavení orgánů strany i předložení výroční finanční zprávy Poslanecké sněmovny.

4.4. Kauza Důlnické strany

Případ rozpuštění Důlnické strany je u nás prvním případem rozpuštění politické strany rozhodnutím soudu z jiného důvodu, než je předložení výroční finanční zprávy Poslanecké sněmovny. Z tohoto důvodu ho pokládám pro tuto práci a ostatně pro materii práva politických stran v České republice za stěžejní a v následující kapitole ho podrobím detailnějšímu rozboru.

Důlnická strana byla 20. prosince 2002 zaregistrována Ministerstvem vnitra pod názvem Nová síla, později došlo k jejímu přejmenování na Důlnickou stranu. A коли se jednalo o politickou stranu prozatím na lokální úrovni a ve volbách nikdy nedosáhla potřebného počtu hlasů pro vstup do Parlamentu ČR i parlamentu Evropského, nezanedbatelným způsobem ovlivnila dění v České republice. Strana se postupně stala nejvýznamnějším představitelům krajně pravicové politické scény 21. století.⁵⁷

4.4.1. Rozsudek NSS Důlnická strana I

Vláda podala dne 5. prosince v souladu s § 15 odst. 1 ZpořS návrh u NSS na rozpuštění Důlnické strany. Důvodem podání návrhu na rozpuštění politické strany byly dva podněty upozorňující na antidemokratické a antisemitské aktivity Důlnické strany, které vláda obdržela v letech 2007 a 2008. Dále údajná spolupráce s neonacistickým neregistrovaným sdružením Národní odpor a celková radikalizace činnosti Důlnické strany, která se projevila snahou uchopit moc nedemokratickými prostředky. Jasným důkazem radikalizace je dle Vlády ČR prohlášení tiskového odboru Důlnické strany ze dne 17. 10. 2008: „Důlnická strana vyhlásí nulovou toleranci k polistopadovému politickému systému, po jehož odstranění jistě doba voláme. V praxi to znamená rozpuštění stávajících parlamentních stran a přetvoření všech jejich zločinů po roce 1989. Tento revoluční zvrát si ovšem vyfládá celonárodní ústřední komitét, a právě kvůli němu bude v následujících dnech a týdnech obyvatelstvo země mobilizováno.“ Další skutečnosti, o kterou se návrh vlády opírá, je

---

⁵⁷ MAREŠ M., VEJVODOVÁ, P. *Důlnická strana : profil české pravicové extrémistické strany*. Rexter . 2/2010, dostupné z: <http://www.rexter.cz/delnicka-strana-profil-ceske-pravicove-extremisticke-strany/2010/>

poruování shromáždění zákonem neohlášením p ipravovaných shromáždění v Hradci Králové a Litvínov . P i shromáždění D inické strany a Národního odporu nez ídka dochází k násilí a naru-ování ve ejného po ádku. Vláda shledala, že innost D inické strany je v rozporu s § 4 písm. a) a d) ZPolS, jelikož strana poru-uje Ústavu a zákony a její program nebo innost ohrožují mravnost, ve ejný po ádek nebo práva a svobodu ob an .

D inická strana navrhla zamítnutí návrhu, jelikož neobsahuje tvrzení o poru-ování Ústavu a ve vztahu k poru-ování zákon tvrdí pouze poru-ování shromáždění zákonem. Strana rovn ěl poznamenala, že z nálezu Ústavního soudu ze dne 18. 10. 1995 sp. zn. Pl. ÚS 26/94, kterého se vláda dovolávala, vyplývá požadavek opakovaného i permanentního poru-ování více zákon . K prohlá-ení o nulové toleranci stávajícího politického systému strana uvedla, že politické subjekty si zcela b ěn v rámci své politické innosti nulovou toleranci vyhla-ují⁵⁸, tudíž se jedná o nepochopení obsahu prohlá-ení ze strany vlády. D inická strana uvedla, že chce zm ěnit sou asnou vládu a systém, a to prost ednictvím demokratických voleb. Tvrzená spolupráce s nacistickými skupinami je dle D inické strany jen provokací ze strany agent ě tajných služeb a policie, jelikož strana s řádnými subjekty uvedenými v návrhu vlády nespolupracuje. Strana pop elala i poru-ování práva shromáždění zákonem.

Vzhledem k tomu, že vláda nebyla schopna svá tvrzení dokázat, Nejvyšší správní soud návrh zamítl. P esto má v-ak tento rozsudek nepopiratelný význam, p edev-ím proto, že pro rozpu-t ění politických stran stanovil nutnost kumulativního spln ění 4 podmínek:

- 1.) **Zji-t ěné chování politické strany je protiprávní.** Protiprávní je taková innost politické strany i hnutí, která napl uje n které z ustanovení § 4 ZPolS. Každý z uvedených d vod vyjad uje i jistý stupe ohrožení podstatných náležitostí demokratického právního státu chrán ěných článkem 9 Ústavu.⁵⁹
- 2.) **Zji-t ěné chování je této stran p i itatelné.** Nesmí se tak jednat pouze o excesy n kterých jejich p íznivc ě i len . ESLP p i itatelnost jednání politické stran dovodil ve vztahu k jednání jejich hlavních p edstavitel

⁵⁸ nap . Ob anská demokratická strana v i koalici vlády eské strany sociálně demokratické a později eská strana sociálně demokratická a Komunistická strana ech a Moravy v i koalici vlády Ob anské demokratické strany

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 26/94

vřdy a ve vztahu k projev m poslanc a lokálních politik , pokud se od nich strana oficiáln nedistancovala.

- 3.) **Zji-t né chování p edstavuje bezprost ední hrozbu pro demokratický právní řád.** Musí existovat skute né, bezprost ední a aktuální nebezpe í ohrožení demokracie. Rozpu-t ní strany není jen reakcí na její chování v minulosti, ale je p edev-ím do budoucna namí eným aktem bránící se demokracie proti reáln existujícímu nebezpe í. V úvahu se bere vlastní politické postavení a potenciál realizovat zamý-lené společenské zm ny, ale také objektivní vn jí podmínky, kterými mohou být nap . stabilita demokracie ve stát nebo zm na mezinárodních podmínkách.
- 4.) **Zamý-lený zásah je p im ený sledovanému cíli.** Nesmí být naru-ena proporcionalita mezi omezením práva sdruřovat se v politických stranách a zájmem na ochran jiných hodnot.⁶⁰ V souladu se zásadou proporcionality musí být zásah do práva sdruřovat se v politických stranách p im ený sledovaným legitimním cíl m. Rozpu-t ní politické strany je jednou z nejp ísn j-ích sankcí, které politické stran hrozí v t ch nejzávařn j-ích p ípadech. Pokud je to možné, musí stát ke zjednání nápravy nejprve vyuffit mírn j-í prost edky.

Soud se v rozsudku inspiroval judikaturou ESLP v kauze Refah Partisi. Ta v uvedeném p ípad p ípojuje dal-í podmínku, zda jednání a projevy p ítitelné politické stran tvo í celek vypovídající o cílech, o které strana usiluje a zda je tento celek v rozporu se základními principy demokratické společnosti.

NSS v tomto rozsudku vyzdvihl význam politických stran v ústavn právním systému R. Jako jediné subjekty mohou prost ednictvím volné sout řle politických stran ve volbách uchopit politickou moc. Vzhledem k této klí ové úloze v zastupitelské form vládě je t eba, aby tyto subjekty ve srovnání s jinými organizacemi i sdruřenými pořlivaly zvý-ené ochrany a byla ztířlena možnost jejich rozpu-t ní. Na druhou stranu má stát právo a zároveň povinnosti v rámci konceptu obranyschopné demokracie, bránit své demokratické z řízení a p istoupit tak v p ípad , je-li to nezbytné pro bezpe nost státu, ochranu ve ejné bezpe nosti a

---

⁶⁰ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, j. Pst 1/2008 ó 66, dostupný z: www.nssoud.cz.

ve veřejného pořádku a předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých, k přiměřenému omezení práv garantovaných ústavním pořádkem a EÚLP. NSS zároveň uvedl, že šnelužitelnost ústavního i politického systému, o který politická strana usiluje, se základními principy demokratické společnosti je nutno posuzovat případ od případu. V úvahu připadají například kritéria respektování (i nerespektování) základních principů právního a ústavního pořádku státu, odkaz (i jeho absence) na zásady demokracie, politickou pluralitu a volnou účast na politickém životě, jednání i projevy, které by mohly být vykládány jako výzvy k násilí, povstání, i jiné formy odmítnutí demokratických principů, přihlášení se k (i distancování se od) ideologii subjektu, na které strana ve své politice navazuje a které hrály v minulých a politické zkušenosti daného státu určitou roli.⁶¹ Zároveň se vlády musí jednat o zásah, který je v demokratické společnosti nezbytný. Lánek 11 odst. 2 EÚLP stejně jako lánek 20 odst. 3 LZPS požaduje pro nezbytnost zásahu splnění dvou podmínek: o zásah do odpovídajícího základního práva musí být nevyhnutelný pro ochranu demokratické společnosti a přiměřeným sledovaným legitimním cílům.⁶²

NSS se také vyjádřil i k tzv. ochranné lhůtě, ve které není možno pozastavit činnost politické strany nebo ji rozpustit. Dle § 15 odst. 2 ZpoS v této první by mohlo být možnou příležitostí vyhlášení voleb do Evropského parlamentu. Druhá v této části paragrafu stanoví, ve kterých případech se ochranná lhůta neuplatní, a sice je-li činnost strany v rozporu s § 4 ZpoS. Vzhledem k tomu, že se návrh vlády opírá pouze o rozpor činnosti demokratické strany s § 4 ZpoS, ochranná lhůta projednání a rozhodnutí v cíl nebrání. NSS v této souvislosti konstatoval, že činnost stran a hnutí je možno i v ochranné lhůtě pozastavit nebo tyto strany rozpustit tehdy, pokud se jedná o opakované (trvalé) chování politické strany, svojí podstatou a výraznou intenzitou zasahující a ohrožující svobodnou soutěž politických sil (například projevovanou snahou o usurpaci politické moci, činností směřující proti podstatným náležitostem demokratického právního státu).⁶³

---

⁶¹ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, j. Pst 1/2008 o 66, dostupný z: www.nssoud.cz Bod 53.

⁶² Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, j. Pst 1/2008 o 66, dostupný z: www.nssoud.cz Bod 50.

⁶³ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, j. Pst 1/2008 o 66, dostupný z: www.nssoud.cz

4.4.2. Rozsudek NSS D lnická strana II

4.4.2.1. Návrh vlády

Po neúspěšném řízení o rozpuštění D lnické strany podala vláda dne 23. září 2009 nový návrh.⁶⁴ Od podání posledního podání k rozpuštění téhož subjektu a jeho následném zamítnutí ubíhala poměrně krátká doba, což vláda odvodila svou zákonnou povinností bránit hodnoty chráněné ústavou a běžnými zákony země. Důvodnost podání návrhu vláda spatřuje v tom, že se D lnická strana ve svých aktivitách zmanipulává. Zneužívá politických svobod k aktivitám, které záměrně směřují mimo rámec a zájem demokratické společnosti, tedy cíleně porušuje ústavu nebo na ústavní principy útočí, ohrožuje mravnost, veřejný pořádek a práva a svobody občanů.

Nutno konstatovat, že návrh je oproti předlému mnohem pečlivěji propracován. Samotný návrh je rozdělen do úvodu a pěti částí. V první části jsou popsány veřejné akce a projevy D lnické strany, o nichž navrhovatel tvrdí, že jejich výrazná část je v rozporu s dobrými mravíky a porušuje veřejný pořádek. Jedná se o zastrašující a agresivní akce, které jsou namířeny proti menšinovým skupinám obyvatel pro jejich rasu, etnikum i sexuální orientaci. Upozorňuje na propojení D lnické strany s dalšími subjekty, především neonacistickými a ultranacionalistickými skupinami. Měly by jmenovat neregistrovanou neonacistickou organizaci Národní odpor a jeho členskou odnož Resistance Woman Unity, neonacistické uskupení Autonomní nacionalisté a registrované občanské sdružení sympatizující s D lnickou stranou D lnická mládež. Programovou orientaci strany shledává jako totalitární ideologii navazující na hitlerovský národní (nacionální) socialismus, jež je neslučitelná s demokracií a lidskými právy. Strana se tak dopouští zneužití práva podle čl. 17 EÚLP. Uvedeny jsou i osobní charakteristiky jejích představitelů. Dle vlády D lnická strana a její přední představitelé dlouhodobě nerespektují základní demokratické principy a bezprostředně ohrožují a porušují základní práva a svobody druhých. Celkově tak usilují o odstranění základních demokratických principů. Vláda proto dospěla k názoru, že jsou dány důvody uvedené v § 4 Zpols k rozpuštění politické strany. Dále upozorňuje na to, že není rozhodný faktický vliv strany, postačuje, když strana překročí hranici pro získání volebního úspěchu od státu a její aktivity způsobují strach

⁶⁴ Návrh vlády na rozpuštění D lnické strany ze dne 17. 9. 2009, dostupný z: www.nssoud.cz.

a d vodné obavy u skupin obyvatelstva eské republiky. Není moflné, aby ani malé strany mohly ohrofovát demokratické principy a nebyly za to postihovány. Na základ t chto skute ností pofladuje navrhovatel rozpu-t ní D lnické strany, které vidí jako preventivní prost edek k ochran demokracie. Popsány jsou i dal-í významné skute nosti, osv d ující d vodnost návrhu. Vlára se zde zmi uje o Ochranných sborech D lnické strany, jejichfl úkolem je ochrana stranických p edstavitel a p ípadná pomoc ob an m p i e-ení nejzn-jích problém . Ochranné sbory zám rn vyvolávají nepokoje a rva ky v problematických oblastech. Tím dochází k poru-ení § 5 odst. 2 ZpolS, protofle politickým stranám je zakázáno vytvá et ozbrojené sloflky. Celý návrh je podlofen právními argumenty a etnými d kazy.⁶⁵ Vlára má za to, fle podmínky pro rozpu-t ní politické strany definované v rozsudku D lnická strana I⁶⁶ jsou nyní kumulativn spln ny.

4.4.2.2. Vyjád ení D lnické strany

D lnická strana navrhla návrh zamítnout. Prohlásila, fle vznikla legáln z v le ob an a registrace Ministerstva vnitra dokazuje, fle její stanovy jsou demokratické a v souladu s Ústavou a zákony. Nikdy prý nep edstavovala nebezpe í pro demokratický systém ani se své zájmy nesnaflila prosadit násilím, tudífl se domnívá, fle návrh je jen výrazem snah o likvidaci nepohodlné opozi ní strany. Dále konstatovala, fle opozi ním stranám p íslu-í právo kritizovat p íjaté zákony a opat ení vlády a v p ípad volebního vít zství je mohou m nit a ru-ít. Jediným limitem je jim p ítom omezení poru-ování lidských práv dané principy p írozeného práva. Ve svém prohlá-ení dále uvedla, fle propagací národního (nacionálního) socialismu ani pouflívanou symbolikou se nehlásí k hitlerovskému nacionálnímu socialismu. Kriticky se vyhranila proti cizinc m a Evropské unii.

lenové Ochranných sbor jsou dle D lnické strany neozbrojeni a jejich cílem je výhradn ochrana p edstavitel a shromáfldí ní strany p ed organizovanými útoky. D lnická strana pop ela provázání s dal-ími neonacistickými subjekty, jelikofl s nimi neuzav ela fládné smlouvy o spolupráci a údajn jí ani lenové a p edstavitelé t chto organizací nejsou známi. Od t chto uskupení se v-ak nedistancuje, a to ze stejného d vodou jako se nedistancuje od ODS, SSD i KS M, nemá s nimi totífl nic

⁶⁵ Návrh vlády na rozpu-t ní D lnické strany ze dne 17. 9. 2009, dostupný z www.nssoud.cz

⁶⁶ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, j. Pst 1/2008 ó 66, dostupný z www.nssoud.cz

společného. Důlnická strana nesouhlasila ani s tvrzením, že akce strany jsou v rozporu s veřejným pořádkem.⁶⁷

4.4.2.3. Rozsudek NSS

Na úvod je možno představit, že NSS vyhověl v pořadí druhému návrhu na rozpuštění Důlnické strany a stranu svým rozhodnutím rozpustil. V České republice je to vůbec první rozhodnutí o rozpuštění politické strany z důvodu její antidemokratickosti. Z tohoto důvodu se jedná o velmi důležitá rozhodnutí, ať už si byl soud dobře vědom. Domnívám se, že právě tato skutečnost se odrazila v kvalitě vypracování daného rozsudku. Nutno vyzdvihnout do popředí, že tento rozsudek⁶⁸ je velice precizně vypracován. Má více než 120 stran a je strukturován do 7 hlavních částí a dalších podkapitol.

NSS se ve svém rozhodnutí nejprve vyjádřil k pravomoci soudu rozhodovat o rozpuštění politických stran, kterou Důlnická strana zpochybnila. Důlnická strana z § 15 odst. 1 ZpoIS dovodila, že stranu je možno rozpustit pouze v případě nedostatečného výkonu finanční zprávy. Tento výklad zákona Důlnickou stranou se neobjímá označit za zcestný. Není totiž žádných pochyb o pravomoci NSS rozhodnout o rozpuštění, je-li předpokládá jí samotná Ústava, ZpoIS i soudní ústřední správa. Dle názoru soudu se navíc jedná pouze o nedostatečnost zákonodárce, který v písm. b) ZpoIS předvedl § 13 odst. 1 písm. b) nově označil jako písmeno c) aniž by se to promítlo do dalších ustanovení zákona, která odkazovala na písmeno b). Jednotlivá ustanovení zákona navíc nelze vykládat izolovaně. Z logiky věci vyplývá, že pravomoc soudu rozpustit politické strany je výrazem konceptu obranyschopné demokracie. Smyslem institutu rozpuštění politické strany je tedy ochrana demokracie, nikoli ochrana povinnosti předložit výroční finanční zprávu. Názor Důlnické strany vede k absurdnímu závěru, a jako takový je třeba ho odmítnout.

Následně se soud musel vypořádat s další námitkou Důlnické strany týkající se předpokladů věci rozhoduté, dle které soud jí ve věci pravomocně rozhodl. Soud nemohl rozhodnout podruhé ve věci totožné stejným předmetem řízení a stejnými účastníky. Byla by tak narušena právní jistota ústředního účastníka. Soud jí upozornil v rozsudku Důlnická strana I, že zamítnutí návrhu nevyvolá uje podání

⁶⁷ Vyjádření Důlnické strany k návrhu na své rozpuštění ze dne 12. 11. 2009, dostupné z www.nssoud.cz

⁶⁸ Rozsudek NSS ze dne 17. 2. 2010, j. Pst 1/2009-348, dostupný z www.nssoud.cz

jiného návrhu na rozpuštění stejné politické strany v budoucnu. Zamítavý návrh nelze vnímat tak, že politická strana se stala jednou pro vždy nerozpustitelnou. Totožnost ústavní je v této věci nepochybná i oba návrhy vlády se svými petičními návrhy skrývají, jedná se však o dva zcela samostatné návrhy. Navíc NSS rozhoduje k jinému časovému okamžiku, tedy podle skutkového stavu v době rozhodování.⁶⁹ Právě aplikace res iudicata by byla dle soudu dána v případě, že by soud posuzoval stejné důvody a skutková tvrzení, o kterých již v minulosti rozhodl. V tomto případě tomu tak není, protože soud neposuzuje znovu samostatný vztah důlnické strany a Národního odporu předbuzenem 2009. Dále se nezabývá konanými shromážděními v Hradci Králové a Litvínově. V tomto návrhu již vláda netvrdí, že se strana snažila převzít moc nedemokratickými prostředky. Účinnost Ochranných sborů byla prokázána i po vydání prvního rozsudku, není tedy na právní věci se zabývat jejich aktuální účinností.

NSS se zabýval také možností pozastavení účinnosti politické strany. Navrhovatelé vlády musí dle kritéria proporcionality posoudit, zda po soudu budou požadovat rozpuštění strany nebo pouze pozastavení její účinnosti. Institut pozastavení účinnosti se uplatní v méně závažných případech porušení zákona a za předpokladu, že strana hodlá nedostatky ve stanovené lhůtě napravit.

NSS se zaměřil na faktickou účinnost důlnické strany a zkoumal, zda došlo k naplnění 4 kumulativních podmínek pro rozpuštění politické strany, které stanovil v rozsudku důlnická strana I.

Nejprve posuzoval podmínku protiprávnosti. Protiprávností je účinnost strany v rozporu s § 4 ZPolS. V rámci posuzování protiprávnosti zkoumal soud také sloužitelnost ústavního uspořádání politického systému, o který strana usilovala, se základními principy demokratické společnosti. Dále posuzoval, zda strana vyzývala k násilí a zda její politický projekt respektuje pravidla demokracie nebo naopak usiluje o jejich zničení. Soud se nejprve zabýval programovou orientací strany. Program důlnické strany se jeví jako značně populistický, xenofobní a šovinistický a směřuje k vyvolání rasové, etnické a sociální nesnášlivosti, což se projevilo například v předvolebním spotu před volbami do Evropského parlamentu. Samotné programové prohlášení však k naplnění důvodů pro rozpuštění politické strany nestačí. Program vede ke snaze o omezení základních práv a svobod, v němž máme

---

⁶⁹ § 96 Soudního řádu správního

spatovat porušení § 4 písm. a) ZPolS a potlačení rovnoprávnosti občanů, čímž je porušen § 4 písm. c) ZPolS. Celkový program směřuje k odstranění demokratických základů právního státu.

Dělnická strana mluví o národním socialismu jako alternativě k demokracii. To je z hlediska článku 9 odst. 2 Ústavy nepřijatelné, jelikož právě tento článek stanovuje nemohlost odstranění podstatných náležitostí demokratického státu. S ohledem na historickou zkušenost celé Evropy je nacionální socialismus považován za totalitární ideologii neslučitelnou s demokracií a základními lidskými právy. Návaznost na německý národní socialismus je prokázána i používáním symboliky. Nezanedbatelným faktem je také propojení Dělnické strany s ostatními neonacistickými subjekty, a to zejména na základě pořádání společných akcí, ideové i personální propojenosti a vzájemné podpory. Dělnická strana se podařilo dosáhnout sjednocení pravicového extrémistického spektra v ČR.

Při prosazování svých cílů Dělnická strana cíleně vyvolávala a schvalovala násilí páchané svými členy. Toto chování je jednoznačně v rozporu s článkem 5 Ústavy. Zároveň došlo k ohrožení veřejného pořádku a práv a svobod občanů, čímž je naplněno ustanovení § 4 písm. d) ZPolS.

Co se týče existence a činnosti Ochranných sborů, porušují požadavek stanovený § 5 odst. 1 ZPolS, který stanovuje oddělení stran od státu. V tomto případě se Ochranné sbory snažili zastávat činnost orgánů veřejné moci.

Soud si je vědom, že politickou stranu nelze postihnout za její kritiku současněho systému. Musí být zachována svoboda projevu i v případě, že se jedná o názory velice kontroverzní. Zároveň ani svoboda projevu nemůže být neomezená. Dělnická strana se při propagaci svých kontroverzních cílů uchýlila k násilí a podněcování k nenávisti mezi skupinami obyvatel, proto musí být ve svých právech omezena.

NSS posoudil také podmínku přijatelnosti jednání stran. Došlo k závěru, že názory představitelů Dělnické strany, které zazněly na shromážděních, jsou stranopřijímatelné. Stejně tak projevy obsažené ve stranickém tisku i u jiných představitelů strany jsou jednoznačně výrazem ideového smýšlení strany. Přijímatelné jsou stranopřijímatelné projevy u jiných na shromážděních sdělených subjektů Dělnické strany, od kterých se nikdy nedistancovala, což je i pochopitelné, jestliže odpovídají idejím strany samotné. Podstatné je, že představitelé vždy vystupovali jako oficiální zástupci strany a jejím jménem.

Dále soud zkoumal bezprostřednost rizika ohrožení demokracie. Stát má pravomoc zabránit realizaci politické vize, neslučitelné s principy demokracie dříve, než budou uvedeny v život konkrétními akty. Musí ovšem existovat reálné a bezprostřední ohrožení demokracie. Šířící se rozpuknutí strany je především do budoucna namířeným aktem bránícím se demokracii proti reálně existujícímu nebezpečí.⁷⁰ Rizikem ohrožení demokracie se rozumí stav, kdy je strana schopna destabilizovat stávající právní systém, třeba i jen na lokální úrovni a musí tak být opakovaně. Příklad šibitvy o Janově ukázal, jak je Demokratická strana schopna vyburcovat skupinu obyvatel k násilí namířenému proti menšinové skupině obyvatel. Dle výsledků zkoumání bezprostřednosti rizika je zhodnotit, jakým směrem se bude činnost politické strany vyvíjet do budoucna i s ohledem na minulost. Za velmi významný považuje soud fakt, že Demokratická strana představuje základnu pro pravice extrémistické subjekty v ČR. Míra nebezpečnosti je tak podstatně zvýšená organizovaností, kterou struktura strany umožňuje. Soud uvedl, že Demokratická strana představuje bezprostřední riziko ohrožení demokracie tím, že je schopna prozatím na lokální úrovni destabilizovat poměry a pouští násilí.

Jako poslední zkoumal NSS podmínku proporcionality daného zásahu sledovanému cíli. To znamená, že nesmí být narušena proporcionalita mezi omezením práva sdružovat se v politických stranách a zájmem na ochraně společnosti. Soud je v takovém případě povinen zkoumat, zda by nebylo dostačující použít mírnější prostředky, například formou trestního právního postihu jednotlivých členů. Soud se vyslovil, že rozpuknutí Demokratické strany k narušení proporcionality nedošlo. Demokratická strana totiž využívala sdružovacího práva za účelem porušení práv a svobod jiných občanů, proto se ho měla sama nemít dovolávat.

4.4.3. Usnesení Ústavního soudu

Demokratická strana se domnívala, že rozhodnutí NSS bylo v rozporu s ústavními nebo jinými zákony. Proto využila možnosti stanovené Ústavou a podala návrh na zrušení rozsudku NSS, dle čl. 87 odst. 1 písm. j) a § 73 odst. 1 zákona o ústavním soudu, jímž byla strana rozpuknutá. Politická strana je v těchto případech oprávněna podat i obecnou ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy.

---

⁷⁰ Rozsudek NSS ze dne 17. 2. 2010, j. Pst 1/2009-348. bod 642

V návrhu Dlnická strana uvedla, že řízení před NSS trpelo váfnými procesními vadami. Namítala, že soud neml pravomoc o vci rozhodovat a nerespektoval p ekáflku vci rozhodnutí. Provád ní d kaz bylo nezákonné, záv ry soudu nem ly oporu v provedeném dokazování a od vodn ní rozsudku bylo zmate né a nep ezkoumatelné. Celkov m la za to, že zákonem stanovené podmínky pro rozpu-t ní politické strany nebyly spln ny.

Senát Ústavního soudu tento návrh dne 27. kv tna 2010 odmítl jako zjevn neopodstatn ý. V-e, co strana navrhla, bylo jen opakováním výhrad, které byly jif vzneseny v řízení p ed NSS, a na které soud vy erpávajícím zp sobem reagoval. Soud námitku res iudicata zavrhl. Odmítl i snahy o zpochybn ní soudcovské nezávislosti a nestrannosti a uvedl, že NSS d sledn respektoval právo politické strany na spravedlivý proces, jelikofl strana byla v pr b hu řízení seznámena se v-emi d kazy a m la moflnost se k nim vyjád it, ehofl také vyufflvala.⁷¹

Bývalý p edseda T. Vandas se s odmítavým stanoviskem Ústavního soudu nespokojil a podal stíflnost k Evropskému soudu pro lidská práva, která byla oficiáln p ijata k projednání dne 31. ledna 2012.

4.4.4. Situace po rozpu-t ní

Dlnická strana deklarovala, že její lenové ťmohou p ijít o zna ku nikoli o své my-lenky. Situace na sebe nenechala dlouho ekat a rozpu-t ná strana se ťzm nilaõ v nové uskupení. Vystupuje nyní pod názvem Dlnická strana sociální spravedlnosti. Pokud ná- právní ád umofl uje, aby rozpu-t ná strana fungovala i nadále pouze pod jiným názvem, je na míst se ptát, jestli má institut rozpu-t ní politické strany dostate ný význam. Já se domnívám, že rozpu-t ní politické strany sv j nepopiratelný význam má, jelikofl je zásadním ochranným právním prost edkem proti antidemokratickým silám. Právní zakotvení zákazu nástupnických stran, by bylo vhodné. Vzhledem k tomu, že o rozpu-t ní strany rozhoduje nezávislý soud, není t eba se obávat politické zv le. Úst ední p edstavitelé by tak nemohli znovu zaloflit i se politicky angaffovat v jiné politické stran . Jak vyjád il p edseda Dlnické strany, jde tu o my-lenky. Jsem si v doma, že není mofln trestat my-lenky nýbrfl skutky, av-ak je z ejmé, že antidemokratické subjekty zastávají

---

⁷¹ Usnesení Ústavního soudu R ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 13/10

antidemokratické myšlenky a budou se je snažit prosazovat i nadále. Pak bude nutno opět iniciovat podání návrhu a celý proces opakovat.

Pro srovnání je možno uvést právní úpravu v SRN, kde § 46 zákona o Spolkovém ústavním soudu stanoví oprávnění soudu zároveň s rozpuštěním politické strany zakázat také její nástupnické organizace.⁷²

V souvislosti s rozpuštěním strany je na místě zabývat se také možností ztráty mandátu poslanců a senátorů, kteří byli za rozpuštěnou politickou stranu zvoleni. Podle právní úpravy ČR není rozpuštění politické strany záležitostí mezi sebou zániku mandátu. Domnívám se, že by bylo potřeba tuto skutečnost změnit a tento důvod ústavně zakotvit. V situaci, kdy by NSS svým rozhodnutím rozpustil parlamentní stranu, by mohl vyvstat problém. Poslanci a senátoři by měli právo vykonávat svůj mandát až do skončení volebního období. V úvahu bychom měli vzít také odebrání finančního příspěvku od státu, který je straně poskytován.

Na závěr bych ráda uvedla, že celý tento proces poznamenal vývoj české neonacistické scény. Dle zprávy ministerstva vnitra šlo část aktivistů podstatně omezila svou činnost a přestala se angažovat jak v Dělnické straně, respektive v Dělnické straně sociální spravedlnosti, tak v neonacistických skupinách. Absence vůdčích osobností spolu s obavami z dalších represivních zásahů pak vedly k útlumu aktivit pravicových extremistů.⁷³ Autonomní nacionalisté se v březnu roku 2010 oficiálně distancovali od další spolupráce s touto politickou stranou.

4.5. Možnost pozastavení činnosti KS M

Snahy o rozpuštění Komunistické strany Čech a Moravy (dále jen KS M) probíhají již od samého zániku komunistického režimu, kdy strana vznikla. Diskuse a aktivita iniciátorů těchto snah v průběhu času narůstají a naopak upadají. Na výsluní se toto téma opět dostalo po rozpuštění Dělnické strany.

První návrh na rozpuštění KS M vznesl již v roce 1993 poslanec Karel Hofman, který byl neúspěšný.

V posledních letech mezi odpůrci KS M patří senátor Jaromír Tlustý, který se několikrát pokoušel o zrušení KS M. V roce 2005 přišel s iniciativou zrušení komunistů. Z jeho iniciativy byla v roce 2008 zřízena Dočasná komise Senátu pro

⁷² Bundesverfassungsgerichtsgesetz

⁷³ Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2010, dostupná z: www.mvcr.cz

posouzení ústavnosti KS M. Vrcholem její innosti bylo uveřejněné závěrečné zprávy. Závěry z této zprávy dle názoru Senátu přinesly důkazy, pro je innost KS M protiústavní, a tudíž hrozbou pro demokratický právní stát. Ze zjištěných rozporů máme uvést především propagaci komunistické ideologie, uznávání padlého komunistického režimu, výroky představitelů KS M podporující násilí k dosažení zamýšlených politických cílů. Zpráva obsahovala tvrzení, že KS M vznikla jako regionální organizace bývalé KS, která byla zákonem prohlášena za zločineckou. A když se jednalo o jeden z nejpropracovanějších dokumentů o tvrzené protiústavní a protizákonné innosti KS M, Ministerstvo vnitra tyto důvody neshledalo dostatečně závažnými pro podání návrhu na pozastavení innosti KS M, natož její zrušení.⁷⁴

V roce 2011 oslovil senátor Třetina Ministerstvo vnitra s dalšími materiály a vlastním návrhem na pozastavení innosti KS M. Na základě tohoto podnětu Ministerstvo vnitra přislíbilo vypracovat novou analýzu možnosti pozastavení innosti KS M.⁷⁵ Znovu tak analyzovalo shromážděné materiály, nově za využití zkušeností z případu rozpuštění Dělnické strany. Ministerstvo vnitra se při zpracování návrhu na pozastavení innosti KS M obrátilo na ty i renomované odborníky, aby vypracovali posudky, které ministerstvo v návrhu zohlední. Jedná se o advokáty Pavla Uhla a Michala Mazla, politologa Miroslava Mareše a soudního znalce na extremismus Iva Svobodu. Experti se nejprve vyjádřili k provedené ministerské analýze, která podrobila innost KS M těm základním podmínkám pro rozpuštění politické strany stanoveným v rozsudku Dělnická strana I⁷⁶ a judikatu e ESLP. Posuzovali, zda je zjištěné chování politické strany protiprávní a zda je stranopřítelne. Dále zda KS M představuje dostatečně bezprostřední riziko ohrožení demokracie. čtvrtá podmínka se pak zabývá tím, zda by zamýšlené pozastavení innosti bylo přiměřeným prostředkem k zásahu do práva na svobodu sdružování. Podmínky se na základě podobnosti institutu rozpuštění strany rozhodlo Ministerstvo vnitra aplikovat i na pozastavení innosti politické strany. V závěru analýzy dochází k tomu, že podmínky splněny nejsou a návrh tak není doporučený. Innost KS M posuzovaná ve světle jejího programu, ve veřejných projevech a

---

⁷⁴ TRNÍDL, V. *Problematika súladu politiky KS M s právnym poriadkom ČR, analýza záverečnej správy Do asnej komise senátu pro posouzení ústavnosti KS M*. Rexter. . 2/2009, dostupné z: http://casopis.rexter.cz/rexter_02_2009.pdf

⁷⁵ Analýza možnosti pozastavení innosti Komunistické strany Čech a Moravy, dostupná z www.mvcr.cz

⁷⁶ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, sp. zn. Pst 1/2008-66, dostupný z: www.nssoud.cz

názor a s ohledem na prosazovanou ideologii nevybojuje z pravidel nastavených českým právním řádem a protiprávnost činnosti KS M nelze na základě hodnocených materiálů jednoznačně dovést.⁷⁷ Po vzoru rozsudku Dlnická strana II⁷⁸ byla vzata v úvahu i vazba na minulost a poufňvaná symbolika KS M.

P. Uhl tento závěr považuje za správný, švopa ním p ípad by bylo nutno doložit programové cíle, jejichž záměrem by bylo porušení individuálních práv, případně taková změna politického režimu, která by byla nedemokratická, nevratná a zásadní.⁷⁹

M. Mazel také považuje podání návrhu k NSS za nevhodné, avšak doporučuje špekulovat v analýze postojů a činnosti KS M. Bude nutno provést důkladný, soustavný a objektivní rozbor programatiky i praxe strany, a to nejen jejího nejvyššího vedení, ale též nížejších regionálních článků, jakož i činnosti organizací, jimiž strana vytváří materiální zázemí a jinak je podporuje. Bezpečnostní složky by měly ve své působnosti zpracovat pro vládu podrobné zprávy.⁸⁰

M. Mareš ve svém podkladovém materiálu snažil uvést argumenty a důkazy, které by podpořily návrh na pozastavení činnosti KS M. Dle jím shromážděných poznatků byla v materiálech z prostředí KS M vyjádřena podpora terorismu, což je v rozporu s § 4 písm. d) ZPolS. Dále uvádí porušení § 4 písm. a) ZPolS a článku 5 Ústavy, je-li spatřuje v nezaknání se možnosti použít násilí proti kapitalistické společnosti. Pozornost by měla být upravena také na stalinistický proud uvnitř strany, který je vlivný a značně extrémistický. Mareš upozorňuje na šroport mezi akceptací demokratických hodnot a násilím ve stanovách i programech KS M a mezi reálnou činností především v určité části strany, která přitom není ze strany vedení KS M efektivně eliminována a sankcionována.⁸¹ Uvedené skutečnosti představují bezprostřední hrozbu pro ústavní pořádek ČR. Zároveň uvádí, že dle současné české a evropské judikatury nemá návrh velkou šanci na úspěch.

---

⁷⁷ Analýza možnosti pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy, dostupná z www.mvcr.cz

⁷⁸ Rozhodnutí NSS ze dne 17. února 2010, sp.zn Pst 1/2009 - 348, dostupný z: www.nssoud.cz

⁷⁹ UHL, P. *Analýza možnosti a právních souvislostí případného návrhu podaného vládou na pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy*, dostupná z: www.mvcr.cz

⁸⁰ MAZEL, M. *Návrh na pozastavení činnosti KS M o stanovisko k předloženým materiálům*, dostupný z www.mvcr.cz

⁸¹ MAREŠ, M. *Podkladový materiál pro podporu vládního návrhu na pozastavení činnosti i rozpuštění Komunistické strany Čech a Moravy*, dostupný z: www.mvcr.cz

I. Svoboda byl pořílán o posouzení souasných postoj vyjádřených v oficiálních dokumentech a projevech představitel KS M z hlediska jejich vztahu k rasismu, xenofobii a antisemitismu. Znalec dospěl k názoru, že v nich nedochází k porušení základní práv a svobod určitých skupin obyvatel. Dále se zabýval komunistickou symbolikou, jejím neústavním a nezákonným používáním a vztahem KS M a KS. Konstatoval, že pouhé užití slova komunismus nemůže být považováno za závadné a symbol politické svobody. Souasná KS M nesympatizuje se zločinností KS a oficiální struktury se distancují od historického stalinismu. Oficiální projevy KS M nebudou jako extrémistické.

J. Baxa uvádí, že české společnosti, na rozdíl od nacismu, chybí od komunismu historický odstup. Šestým zprávkou je s námi poád. Vidíme ho na lidech, na věcech, na budovách. Poád je tady. Rozhodování je tak mnohem složitější.⁸²

S tímto tvrzením souhlasím, avšak komunismus, který v naší zemi fungoval před listopadem 1989, byl jiného rázu, totalitního. Charakteristickým rysem je vláda jedné strany, jedna totalitární oficiální ideologie, stát měl nad vším absolutní kontrolu a uplatňoval násilí. Jako takový je tedy s demokratickou společností neslučitelný. Proto byla někdy Komunistická strana československa zákonem č. 198/1993 Sb. prohlášena za zločinnou a zavrženou organizaci. A když je KS M formálně právní pokračovatelkou KS, nemůžeme ji chápat ve výše uvedeném smyslu. Uvědomíme-li, že soudy rozhodují podle skutkového stavu, který tu je v době rozhodování a případně rozpuštění politické strany nemá být vnímáno primárně jako následek její dřívější protiprávnosti, v souasných podobách KS M nepředstavuje pro demokracii bezprostřední riziko. Strana je součástí demokratické společnosti, účastní se svobodně soutěže politických stran, respektuje demokratickou pluralitu a nehodlá z demokratického rámce vybojovat.

Vzhledem k výše uvedeným analýzám se domnívám, že podání návrhu bylo neúčelné. V případě, že by se návrh na pozastavení i rozpuštění KS M přeci jen někdy dostal před NSS, by byl dle mého názoru neúspěšný. Ve prospěch hovoří rozhodovací praxe českých soudů i judikatura ESLP, které se obecně staví ke

---

⁸² BAXA, J. *Zakázat neonacisty je lehčí než rozpustit komunisty*. Hospodářské noviny. Vydáno 15. února 2010. dostupné z: <http://hn.ihned.cz/cl-40626350-josef-baxa-zakazat-neonacisty-je-jehci-nez-rozpustit-komunisty>

komunismu p řív tiv ji nefl k ideologii neonacistické. Toto se projevilo nap říklad v rozhodnutí ESLP ve v ci Vajnai proti Ma arsku, kdy ESLP nesdílí názor ma arského ústavního soudu, že komunistický režim byl stejn tak zlo inný jako ten fa-istický.⁸³ Komunistickou ideologii judikatura ESLP nechápe jako závažné ohrožení demokracie. šTento záv r lze v-ak p i íst tomu, že intelektuální tradice vycházející z marxismu je mnohem řir-í a r znorod j-í nefl ta, která vychází z nacismu, a tudřfl ji nelze vzhledem k této vnit ní diferenciaci tak snadno ztotožnit se zku-eností s totalitními režimy, jako tomu je v p ípad nacismu.⁸⁴ Z právního hlediska je podstatné zd raznit, že nelze nikoho postihovat za samotné my-lenky, ale za zp sob jejich uskute ování. Je tedy t eba se vřdy dívat na konkrétní p ípady a hledat konkrétní d vody rozpu-t ní politických stran. Domnívat se tedy, že ESLP zaujímá ke komunistickým stranám p řív tiv j-í postoj, pouze proto, že jsou komunistické a nikoli fa-istické, je zcestné.

Rozpu-t ní KS M by bylo nep im eným opat ením neslu itelným s EÚLP. Je vhodné podotknout, že komunistické strany existují i v ostatních evropských státech a jejich lenové jsou i leny Evropského parlamentu, aniřl by to na demokracii m lo negativní dopad.⁸⁵

V p ípad právního postupu v í KS M lze p edpokládat, že by se NSS zabýval také otázkou, zda je eská republika jifl vysp lou demokracií a je schopna se s p sobením KS M vyrovnat v demokratických volbách.

---

⁸³ KOSA , D. *V c Vajnai proti Ma arsku. Rudá hv zda jako symbol totalitarismu?*. Soudní judikatura, 2008, . 4. s. 239

⁸⁴ *Analýza mofnosti pozastavení innosti Komunistické strany ech a Moravy*, dostupná z www.mvcr.cz

⁸⁵ BARINKA, R. *Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce zákazu komunistických stran*. časopis pro právní v du a praxi. . 2/2007. s. 119

5. Komparace právní úpravy

5.1. Spolková republika Německo

Jako jediná země západní Evropy upravuje SRN zákaz politických stran v ústav. Článek 21 odst. 1 Ústavy zní: „Strany, které dle svých cílů nebo chováním svých představitelů usilují o narušení nebo odstranění svobodného demokratického řádu nebo ohrožení existence Spolkové republiky Německo, jsou protiústavní.“ V judikatu Spolkového ústavního soudu nalezneme základní principy demokratického právního řádu, na kterých SRN stojí. Jedná se o úctu k lidským právům, suverenitu lidu, dělbu moci, zákonnost veřejné správy, svobodnou soutěž politických stran, svobodu, rovnost a odmítání jakékoli vlády násilím a libovůli.⁸⁶

Zákaz politické strany je dále upraven v § 32 a § 33 zákona o politických stranách.

O protiústavnosti politické strany rozhoduje Spolkový ústavní soud na návrh Spolkové vlády, Spolkového sněmu nebo Spolkové rady. Řízení je upraveno v zákoně o Spolkovém ústavním soudu. Rozhodnutím soudu může být vyslovena protiústavnost jak celé strany, tak pouze její samostatné části. Pro přijetí rozhodnutí musí vyjádřit souhlasné stanovisko dvoutřetinová většina osmičlenného senátu. Zároveň soud může vyslovit také zákaz vytvoření náhradní organizace a nařídit zabavení majetku strany. Ústavní soud doposud rozhodoval o čtyřech návrzích, z nichž dvěma vyhovl, jeden odmítl a v jednom případě řízení zastavil.⁸⁷

5.1.1. Socialistická říšská strana (SRP)

Tato extrémně pravicová strana byla pro svou protiústavnost rozpuštěna Spolkovým ústavním soudem v září roku 1952. Představenstvo strany pravděpodobně tento rozsudek očekávalo, a proto rozhodlo o samorozpuštění strany. Ústavní soud přesto vydal rozsudek, v němž deklaroval protiústavnost SRP, zákaz

---

⁸⁶ TYPÍ EK, V. *Právní úprava postavení politických stran v SRN*. Bochum : Ruhr-Universität, 1993. s. 15

⁸⁷ EIDOVÁ, L., ROZTOČIL, A., VÍTKOVÁ, J. *Komparace právní úpravy postihování nedemokratických politických stran ve vybraných zemích*. *Jurisprudence* . 7/2009. s. 50

vytváření nástupnických organizací, zabavení majetku a vyslovil zánik mandátů všech členů SRP ve Spolkovém i zemských sněmích. Rozhodnutí o zániku mandátů bylo překvapivé, jelikož ještě nebylo zákonně upraveno. Soud však z čl. 21 Ústavy dovedl nezbytnost vyřazení závadných idejí z politického života. Také uvedl, že je nutné zjistit skutečné cíle strany. Ohledně přítelovosti jednání členů politické strany, ji shledal odpovědnou, protože strana svým způsobem chování svých členů porušuje. SRP bylo prokázáno, že antisemitskými projevy svých členů porušuje základní práva a svobody. Narušuje principy demokracie tím, že se snaží z politické soutěže vyadit konkurenční politické strany. Je založena na vedcovském principu a sama sebe chápe jako nástupnickou organizaci NSDAP sledující podobné cíle a směřující k odstranění svobodného demokratického zřízení. Některými představiteli strany byli členové NSDAP a dalších nacistických organizací.⁸⁸

5.1.2. Komunistická strana Německa (KPD)

KPD vznikla již na přelomu let 1918 a 1919. Po nástupu nacistické moci se uchýlila do ilegality a svoji činnost obnovila až po válce. V letech 1946 až 1947 byla zastoupena ve všech zemských vládách a sněmích i v prvním Spolkovém sněmu. Od roku 1951 strana začala propagovat radikálně levicovou politiku a vyzývala k revolučnímu boji. To se stalo podnětem k podání návrhu na rozpuštění KPD. Spolkový ústavní soud rozhodl o protiústavnosti strany, zakázal vytvoření náhradních organizací, nařídil zabavení majetku a zánik mandátů.⁸⁹

Poprvé se zde soud výslovně přihlásil ke konceptu obranyschopné demokracie (šStreitbare Demokratie). ŠÚstava se tedy v domněnkách pokusila o syntézu mezi principem tolerance vůči všem politickým názorům a přihlášením se k určitým nedotknutelným hodnotám státního řádu. Článek 21 odst. 2 GG tak není v rozporu se základním principem Ústavy; je výrazem v domněnkách ústavní politické volební mezni problém svobodného demokratického řádu, odrazem zkušenosti ústavodárce, který se v určité historické situaci domníval, že již nesmí v isté podobě uskutečňovat neutralitu státu vůči politickým stranám, volbou pro to v tomto smyslu

⁸⁸ ERNÝ, P. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 223-228

⁸⁹ TYPÍ EK, V. *Právní úprava postavení politických stran v SRN*. Bochum : Ruhr-Universität, 1993. s. 60

ó bojovnou demokracií.⁹⁰ Navíc stanovil, že k protiústavnosti politické strany jífl nestačí pouhé odmítání princip demokracie, ale musí k nmu přistoupit i aktivní snaha o poškození i odstranění stávajícího zřízení. Protiústavní není pouze strana, která usiluje o provedení svých antidemokratických cílů, ale také ta, která je hodlá uskutečnit, ať nastane vhodná příležitost.⁹¹

5.1.3. Národně demokratická strana (NPD)

Na počátku roku 2001 podaly návrh na vyslovení protiústavnosti strany společně Spolková rada, Spolková vláda a Spolkový sněm. Podle jejich názoru se jedná o antidemokratickou stranu, která je rasisticky, antisemitsky a nacionálně socialisticky orientovaná. Strana by ráda zavedla systém založený na vládě elit. Dosazení svého cíle by v případě potřeby byla ochotna dosáhnout i za použití násilí.⁹²

Návrh nebyl úspěšný, protože před jeho samotným projednáním bylo najevo, že ve vedení strany jsou přítomni agenti kontrarozvědky. NPD navrhla zastavení zřízení z důvodu výskytu neodstranitelné pékářky. Přítomní agenti měli nepřípustným způsobem ovlivňovat jednání strany, o jehož ústavnosti mělo být rozhodnuto. Ústavní soud návrhu NPD vyhověl a zřízení zastavil. Přítomní členové senátu sice hlasovali pro zamítnutí návrhu a tím i pro zastavení zřízení, ale podle zákona o Spolkovém ústavním soudu je pro rozhodnutí v zřízení o protiústavnosti strany potřeba dvoutřetinové větiny hlasů. Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu bylo hojně kritizováno.

Dnes NPD dále funguje na regionální úrovni, má zastoupení ve dvou zemských parlamentech. Snahy o její zrušení pokračují i nadále, v prosinci Spolková rada odhlasovala nový pokus o zákaz NPD. Podle některých politiků je německá politika na zákaz připravena mnohem lépe než v roce 2003. Vedoucí poslanecké frakce SPD, T. Oppermann konstatuje, že úspěch rozpuštění před Spolkovým ústavním soudem nelze zaručit, avšak domnívá se, že právo je

⁹⁰ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, ve věci KPD. In *Rozpuštění politických stran*. Brno, 2009, dostupné z: www.nssoud.cz

⁹¹ ERNÝ, P. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 223

⁹² EIDOVÁ, L., ROZTOČIL, A., VÍTKOVÁ, J. *Komparace právní úpravy postihování nedemokratických politických stran ve vybraných zemích*. *Jurisprudence* . 7/2009. s. 54

nejvhodnější pro účinnost. Naopak ministr spravedlnosti a vnitřních věcí Hans-Peter Friedrich má k možnému novému podání vážné výhrady. Zároveň vyvstává otázka, zda je politickou stranu vhodné rozpustit, jelikož by se tak dostala mimo kontrolu státu. V případě dalšího neúspěšného pokusu o rozpustění, by mohlo dojít k posílení pozice NPD ve společnosti.⁹³ Stejně jako v případě Dánské strany, je vhodné připomenout, že je možné zakázat antidemokratickou politickou stranu, nikoli však politické působení jejích přívrženců.

5.2. Německo

Německá ústava v čl. 22 zakotvuje právo sdružovací a zakotvuje možnost rozpustění i pozastavení činnosti sdružení na základě soudního příkazu. Čl. 6 Ústavy prohlašuje politické strany za základní nástroj politické ústavy a stanovuje požadavek na jejich demokratické fungování. Jejich činnost musí být v souladu s Ústavou a zákony.

Zákon o politických stranách od roku 2002 upravuje založení, činnost i rozpustění politických stran. Aktivně legitimovanou k podání návrhu na rozpustění politické strany je pouze vláda a státní zastupitelství. Návrh je podán ke zvláštnímu senátu Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud informuje stranu o návrhu, ta má možnost se k němu vyjádřit. Soud rozhodne také o přípustnosti návrhu. Pokud je zamítnut, může být podán nový návrh, pouze pokud k němu jsou připojeny nové důkazy. Rozhodnutí má bezprostřední účinek a je možné se proti němu bránit pouze stížností k Ústavnímu soudu. Strana může být rozpuštěna, pokud ohrožuje principy demokracie a v případě, že se opakovaně a závažným způsobem vykonává zakázané činnosti. Mezi tyto činnosti patří:

1. systematické porušení základních práv a svobod podnicováním nebo organizováním útoků proti životu nebo tělesné integritě, pronásledování jednotlivců z důvodu náboženství, národnosti, rasy, pohlaví, sexuální orientace.

---

⁹³ *Viel Skepsis in Bundestagsdebatte über NPD-Verbot*, dostupné z: <http://www.stern.de/news2/aktuell/viel-skepsis-in-bundestagsdebatte-ueber-npd-verbot-1964752.html>

2. Podnecování, uflívání nebo legitimizace násilí jako prostředku k dosažení politických cílů nebo bránění výkonu demokracie, pluralismu a politické svobody.
3. Politická pomoc nebo podpora jiných teroristických organizací s cílem svrhnout stávající ústavní pořádek nebo vládu narušit ve stejný pořádek s cílem vystavit teroru státní orgány, jednotlivce i společnost jako celek nebo přispět k šíření teroristického násilí a hrůzy.⁹⁴

Trestní zákon zakotvuje možnost pozastavení činnosti sdružení, pokud je vyšetřováno pro údajnou ilegální činnost.

Změna zákona o politických stranách byla provedena za účelem rozpuštění politických stran Batasuna a Herri Batasuna. Španělské soudy vnímají tyto dva subjekty jako jeden subjekt, z tohoto důvodu se tak o nich budu dále vyjadřovat i já. Strana byla vyšetřována kvůli údajné spolupráci s teroristickou organizací ETA. V momentě, kdy se strana nepřipojila k ostatním při odsouzení teroristického útoku, využila vláda možnosti podat návrh na rozpuštění strany k Nejvyššímu soudu. V roce 2003 soud rozhodl o rozpuštění strany z důvodu ochrany národní bezpečnosti, územní celistvosti a ochrany lidských práv a svobod jednotlivců. Strana porušila zákon o politických stranách, především tím, že politicky podporovala teroristické činy za účelem dosažení politických cílů. Dále podporou teroristické kampaně organizace ETA došlo k zastrahování občanů a zásahu do jejich svobody myšlení. Soud také posuzoval vztahy mezi ETA a Batasuny. Došlo k závěru, že mnoho odsouzených členů ETA zastává nejvyšší stranické funkce. Konkrétně i ze sedmi zástupců Batasuny v baskickém parlamentu byli odsouzeni za teroristické činy. Batasuna s rozhodnutím soudu nesouhlasila a podala stížnost k Ústavnímu soudu, který ji zamítl. Poté podala stížnost k ESLP, který rozhodl, že Španělsko neporušilo rozpuštěním politické strany EÚLP. Podrobnějším rozbořením kauzy se budu zabývat v následující kapitole.

⁹⁴ EIDOVÁ, L., ROZTOČIL, A., VÍTKOVÁ, J. *Komparace právní úpravy postihování nedemokratických politických stran ve vybraných zemích*. Jurisprudence . 7/2009. s. 57

5.3. Bulharsko

Základní právní úpravu politických stran poskytuje článek 11 bulharské Ústavy, který stanoví, že politický systém je založen na principech politické plurality. Politické strany slouží k vytváření a projevu politické vůle občany. Vznik, zánik a činnost politických stran je upravena zákonem. Právní zakotvení svobody sdružování nalezneme v článku 44 Ústavy. Speciální úpravu představuje zákon o politických stranách, který v § 3 odst. 2 stanoví, že nesmí být založena politická strana, která usiluje o porušení Ústavy a zákonů, narušuje státní suverenitu nebo územní celistvost, národní jednotu, nebo práva a svobody občany. Zakázány jsou politické strany etnického, rasového nebo náboženského smyslu nebo strany, které se snaží o násilné uchvácení státní moci. Dále též strana obsahující fašistickou ideologii nebo strana, která se snaží dosáhnout cílů pomocí násilí či jinými nelegálními prostředky.

Ústavní soud Bulharské republiky rozhodl o protiústavnosti politické strany v případě Sjednocená makedonská organizace Ilinden ó PIRIN.⁹⁵ Uvedl, že ústavnost strany musí být posuzována na základě její činnosti, protože oficiální program a stanoví strany mohou být pouze záležitostí pro účely registrace. Soud shledal stranu jako nástupnickou Sjednocené makedonské organizace Ilinden, jejíž registrace nebyla v roce 1990 povolena. Strany mají téměř shodný název a v jejich vedení jsou stejní lidé. Na činnost strany je možno aplikovat čl. 44 odst. 2 Ústavy, který stanoví zákaz stran uskutečňující činnost v neprospěch státní suverenity a územní celistvosti národa. Strana požadovala plnou autonomii regionu Pirin a rozpuštění všech bulharských politických stran a uskupení. V případě nevyslyšení požadavků na autonomii uvažovala o odtržení tohoto regionu. Ústavní soud takové jednání považoval za nezákonné a protiústavní a za adekvátní považoval stranu zakázat.

---

⁹⁵ Rozhodnutí bulharského Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2000, *Politická strana Sjednocená makedonská organizace Ilinden ó PIRIN*, 3/99.

6. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách a judikatura Evropského soudu pro lidská práva

6.1. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách

Ústava České republiky stanoví, že součástí ústavního pořádku jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a jimiž je ČR vázána. Tudíž je vázána i závazky plynoucími z Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách (dále jen *šEÚLP* i *šÚmluva*).

Úmluva speciální ustanovení týkající se rozpouštění politických stran neobsahuje, ale máme na nás vztáhnout článek 11, i když výslovně tuto problematiku neupravuje. Článek stanoví, že každý má právo na svobodu pokojného shromáždění a svobodu sdružování se s jinými, v etn práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo do nich vstupovat. Soud opakovaně potvrdil zásadní roli politických stran v demokratickém zřízení, kde požívají práv a svobod zaručených článkem 11 Úmluvy. Článek 11 odst. 2 EÚLP uvádí podmínky, za kterých je možno toto právo omezit. Zákon tak máme uinit, pokud je to v demokratické společnosti nezbytné v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinům, ochrany zdraví a morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Svoboda shromáždění a sdružování je úzce spojena se svobodou projevu (čl. 10 EÚLP) a svobodou náboženství (čl. 9 EÚLP), musí tak být vykládána i v souvislosti s právy garantovanými tímto článkem.

Zásadní pro praxi k rozpouštění politických stran je čl. 17, který stanoví zákaz zneužití práva. Zabráňuje stranám s totalitní ideologií, aby zneužívaly zásady zakotvené v EÚLP ve svůj vlastní prospěch. Nic v této Úmluvě nemáme být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na znížení kteréhokoli ze zde proiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve vztáhu, není tato Úmluva stanoví. Tento článek je vlastně výrazem konceptu obranyschopné demokracie uznaným i judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále je *šESLP*). Byl již několikrát aplikován jak na pravicový, tak na levicový extremismus. V případě levicového extremismu se jedná o starší rozhodnutí Komise, a nikoliv EÚLP.

6.2. Judikatura ESLP

Judikatura ESLP není v oblasti rozpuštění politických stran a souvisejících institut (jako je například zamítnutí registrace politické strany, ztráta mandátu, nemohoucnost kandidovat ve volbách) nijak rozsáhlá. To je dáno především skutečností, že rozpuštění politické strany je vnímáno jako krajní prostředek ochrany společnosti, kterého je třeba vyvolávat velmi omezeně. Každá země ani nemá s rozpouštěním politických stran žádnou zkušenost. Přesto si ESLP vytvořil jistý postup.

Je třeba upozornit na to, že judikatura ESLP je pro české soudy závazná. Ústavní soud ČR stanovil, že je pro ČR závazkem, který pro ni vyplývá z mezinárodního práva. Dle čl. 1 odst. 2 Ústavy je ČR povinna mezinárodní závazky dodržovat.

6.2.1. Zásady při rozhodování ESLP

Ve své rozhodovací činnosti ESLP pravidelně odkazuje při rozhodování o zákazu politické strany na některé z těchto obecně aplikovatelných právních principů :

- EÚLP není hodnotově neutrálním právním systémem, ale je postavena na pojetí materiálním.⁹⁶
- Politická strana může usilovat o změnu právního a ústavního pořádku státu za předpokladu, že použité prostředky jsou zákonné a demokratické a navrhovaná změna je slučitelná se základními principy demokracie.⁹⁷
- Politická strana, jejíž představitelé vyzývají k násilí nebo jejíž politický projekt je v rozporu s principy demokracie i přímou směřuje ke zničení demokracie a k porušení práv a svobod v demokracii

---

⁹⁶ Rozsudek ESLP ze dne 13. 8. 1981, *James Young a Webster proti Spojenému království*, stížnost č. 7601/76 a 7806/77; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 4. 1999, *Chassagnou a další proti Francii*, stížnosti č. 25088/94, 28331/95 a 28443/95.

⁹⁷ *Yazar a další proti Turecku*, § 49; *Refah Partisi (Strana prosperity) proti Turecku*, § 98; *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku*, § 45; *Socialistická strana a další proti Turecku*, § 46-47; *Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku*, § 97.

zaručených, neměly uplatňovat nárok na ochranu podle EÚLP proti sankcím uplatněným na základě těchto vod.⁹⁸

- Vzhledem k zásadní úloze politických stran pro řádný chod demokracie, je nutné jim poskytovat zvýšenou ochranu.⁹⁹ Výjimky obsažené v čl. 11 je nutno vůči politickým stranám interpretovat velmi úzce, a to tak, aby jejich výčet je striktně vyčerpávající a jejich definice nutně restriktivní, přičemž pouze přesvědivé a nezbytné důvody mohou ospravedlnit omezení jejich svobody sdružení. Pro posouzení existence nezbytnosti ve smyslu čl. 11 odst. 2 tak mají smluvní státy jen omezený prostor, který podléhá přísné evropské kontrole.¹⁰⁰
- Při výkonu kontroly je úlohou ESLP provést rozhodnutí příslušných vnitrostátních soudů, která vynesly v rámci své pravomoci, z pohledu čl. 11. Zásahem vládnoucího státu je ESLP povinen posoudit s ohledem na případ jako celek tak, aby mohl určit, zda byl sledovaný cíl a že důvody k němu, byly dostatečné a relevantní. Posoudit musí také, zda byly aplikovány normy slučitelné s čl. 11 EÚLP¹⁰¹
- Svoboda projevu, zakotvená v čl. 10 EÚLP platí pro myšlenky, které jsou považované za neškodné, ale i pro ty, které mohou být šokujícími. V demokracii je uznávána pluralita.¹⁰²
- Na základě historických zkušeností měly být politické strany, jejichž cíle jsou v rozporu se základními principy demokracie, zpravidla neodhalují tyto cíle ve svých oficiálních dokumentech či veřejně po převzetí moci. Proto bývá obsah programu porovnáván s

---

⁹⁸ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Refah Partisi (Strana prosperity) a další proti Turecku*, stížnosti . 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. 12. 1999, *Strana svobody a demokracie (ÖZDEP) proti Turecku*, stížnost . 23885/94; rozsudek ESLP ze dne 10. 7. 1998, *Sidiropoulos a další proti Turecku*, stížnost . 26695/95; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 30. 1. 1998, *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, stížnost . 19392/92.

¹⁰¹ Rozsudek ESLP ze dne 10. 7. 1998, *Sidiropoulos a další proti Turecku*, stížnost . 26695/95; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 30. 1. 1998, *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, stížnost . 19392/92.

¹⁰² Rozsudek ESLP ze dne 25. 5. 1998, *Socialistická strana a další proti Turecku*, stížnost . 21237/93; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 30. 1. 1998, *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, stížnost . 19392/92.

jednáním vedoucích představitelů stran a stanovisky, která zastávají.¹⁰³

- Politická strana může vést kampaň ve prospěch změny legislativy nebo zákonných či ústavních struktur státu za dvou podmínek: 1) prostědky použité k tomuto účelu musí být ze všech hledisek zákonné a demokratické; 2) navrhovaná změna musí sama být slučitelná se základními demokratickými principy.¹⁰⁴
- Při celkovém posouzení ESLP zohlední historický kontext, ve kterém k zákazu politické strany došlo.¹⁰⁵

Z čl. 11 EÚLP vyplývají 3 podmínky, ze kterých ESLP vychází při posuzování, zda bylo porušeno právo na sdružování v politických stranách.

1. Nejprve zkoumá, zda k zásahu do práva na sdružování došlo na základě zákona.
2. Dále posuzuje, jestli byl zásah proveden v zájmu některého z cíl uvedených v čl. 11 odst. 2 EÚLP.
3. A nakonec, zda byl postup státu k dosažení stanoveného cíle nezbytný v demokratické společnosti, resp. jestli byl použitý prostředek přiměřený svému cíli (např. odmítnutí registrace či rozpuštění politické strany). Nesplnění této třetí podmínky je konstatováno nejastěji.¹⁰⁶

Při posuzování stížností namítajících porušení čl. 8 - 11 EÚLP postupuje ESLP podle těchto otázek. Zda:

1. projednávaný případ spadá pod rozsah namítaného článku EÚLP,
2. šlo o zásah do lidských práv státovatelů,

---

¹⁰³ Rozsudek ESLP ze dne 13. 4. 2006, *Tsonev proti Bulharsku*, stížnost č. 45963/99; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Refah Partisi (Strana prosperity) a další proti Turecku*, stížnosti č. 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98; rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2005, *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku*, stížnost č. 46626/99.

¹⁰⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Refah Partisi (Strana prosperity) a další proti Turecku*, stížnosti č. 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98.

¹⁰⁵ Rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2005, *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku*, stížnost č. 46626/99; rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 2006, *Linkov proti R*, stížnost č. 10504/03; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Refah Partisi (Strana prosperity) a další proti Turecku*, stížnosti č. 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98.

¹⁰⁶ ERNÝ, P. *Zákaz (antidemokratické) politické strany*. Právní rozhledy. 2007, č. 12, s. 441

3. došlo k tomuto zásahu v souladu se zákonem, případně zákonem je třeba rozumět obecně závazný právní předpis,
4. byl zásah proveden v zájmu některého z legitimních cílů uvedených v čl. 11 odst. 2 EÚLP,
5. je zásah nezbytný v demokratické společnosti, tj. zda odpovídá naléhavé společenské potřebě.¹⁰⁷

Posuzování posledního uvedeného bodu je více problematické nežli v případě bodů předchozích. Při zkoumání nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti je třeba, aby zásah do odpovídajícího základního práva odpovídal naléhavé společenské potřebě a byl přiměřený sledovanému cíli.¹⁰⁸ Při hodnocení těchto dvou kritérií posuzuje ESLP jestli:

1. existují v rozhodné věci o tom, že ohrožení demokracie je dostatečně bezprostřední,
2. jsou jednání a projevy představitelů, které jsou zohledněny v rámci posuzování v citovatelné dotčené politické straně,
3. jednání a projevy citovatelné politické stran tvoří celek podávající jasný obraz o společenském modelu, o který tato strana usiluje, a tento model je v rozporu s pojetím demokratické společnosti.¹⁰⁹

Příklad požadavku bezprostřednosti hrozby pro demokratický systém lze nalézt v situaci turecké strany Refah Partisi, u níž byla shledána v okamžiku, kdy získala v parlamentu postavení umožňující realizovat její prosazovaný společenský model.¹¹⁰

Použití čl. 17 dnes není tak časté. V cílech, které by ESLP dříve posuzoval podle čl. 17, jsou dnes posuzovány spíše podle generálních limitních klauzulí v čl. 10 odst. 2 a čl. 11 odst. 2.¹¹¹

¹⁰⁷ KOSA, D. *Judikatura ESLP v oblasti rozpoutání politických stran*. Jurisprudence. 2009, ro. 18, č. 7, s. 30.

¹⁰⁸ Rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2005, *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureau proti Rumunsku*, stížnost č. 46626/99

¹⁰⁹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Refah Partisi (Strana prosperity) a další proti Turecku*, stížnosti č. 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98.

¹¹⁰ Tamtéž.

K aplikaci čl. 17 EÚLP se ESLP vyjádřil následovně :

- Článek 17 ESLP se použije pouze tehdy, pokud z jednání politické strany lze vyvodit, že má v úmyslu vyvíjet činnost nebo dopouštět se činností směřujících k porušení práv a svobod zaručených EÚLP.¹¹²
- Nejprve bude věc prozkoumána z hlediska čl. 11 odst. 2 EÚLP, poté ESLP uváží, zda by měl být aplikován i čl. 17.¹¹³ Z toho vyplývá, že aplikace čl. 17 na rozpuštění politické strany by připadala v úvahu snad jen v extrémních případech (jako je například otevřená propagace násilí spojená s vytvářením polovojskových jednotek).
- Komunistická ideologie není vnímána tak negativně jako neonacismus. Článek 17 EÚLP byl na stranu s komunistickou ideologií aplikován pouze jedenkrát, a to ve věci Komunistické strany ve Spolkové republice Německo.

Rozpuštění politické strany má mnohdy dopad i na další články EÚLP a Protokoly. Jedná se například o čl. 3 a čl. 8 Dodatkového protokolu, který upravuje právo na svobodné volby a právo na soukromý a rodinný život.

6.2.2. Rozbor klíčových kauz v Turecku

6.2.2.1. Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku

Poprvé se ESLP vyjádřil k rozpuštění politické strany v rozsudku ve věci Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku.¹¹⁴ Politická strana byla rozpuštěna tureckým Ústavním soudem krátce po svém založení. Ústavní soud měl dle vodné obavy, že chce strana zajistit nadvládu jedné společenské třídy nad ostatními. Použila ve svém názvu zakázaný výraz „komunistická“. ESLP na základě pravidel vyplývajících z čl. 11 EÚLP konstatoval, že zásah do práva na sdružování probíhá na základě zákona, sledoval i legitimní cíl, avšak nelze ho pokládat za

---

¹¹² *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, stížnost . 19392/92, § 60; Rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2005, *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku*, § 59.

¹¹³ *Refah Partisi (Strana prosperity) proti Turecku*, § 96; Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 30. 1. 1998, *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, stížnost . 19392/92.

¹¹⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 30. 1. 1998, *Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku*, stížnost . 19392/92.

nezbytný v demokratické společnosti. ESLP tak nepřipustil možnost rozpuštění pouze z důvodu názvu škomunistická. Dále konstatoval, že program politické strany je možno posuzovat až podle konkrétních činů. Vzhledem k tomu, že politická strana byla rozpuštěna tak okamžitě po svém založení, nebyla jí tato možnost realizace programu umožněna.¹¹⁵

6.2.2.2. Socialistická strana a dal-í proti Turecku

Dalším případem spojeným se zákazem politické strany byla Socialistická strana a dal-í proti Turecku.¹¹⁶ Dle názoru Ústavního soudu Turecka se strana postavila proti ideji jednoho tureckého národa tím, že ve svých projevech rozlišovala národ Turků a Kurdů. A kolik se tato myšlenka Turecku jeví jako ohrožující, ESLP na ní nespátuje nic špatného, pokud nepodnucuje k násilí. ESLP zdůraznil, že není demokracie bez plurality. Politickým stranám tak musí být umožněno vést politickou diskusi a předkládat návrhy s různými politickými záměry. Podle ESLP byl porušen čl. 11 EÚLP, jelikož rozpuštění Socialistické strany bylo nepřiměřeným opatřením vzhledem ke sledovanému cíli.¹¹⁷

6.2.2.3. Refah Partisi (Strana prosperity)

Kauza Refah Partisi¹¹⁸ je přelomová hned z několika důvodů. Jedná se o vůbec první případ rozpuštění politické strany, který ESLP potvrdil. Zajímavé je, že strana byla rozpuštěna po své dlouholeté existenci a jednalo o jednu z nejsilnějších politických stran v Turecku.

V roce 1997 turecký Ústavní soud rozhodl o rozpuštění politické strany Refah Partisi. Svou argumentaci opíjel zejména o tyto důvody. Prohlášení a postoje představitelů strany směřovaly k porušení ústavně zakotveného principu náboženské neutrality politické strany. Jako oficiální právní základ chtěla strana zavést islámské právo šaría. Navržený právní systém by rozlišoval mezi jednotlivci na základě náboženského vyznání a podle toho by jim přiznal práva a povinnosti.

---

¹¹⁵ ERNÝ, P. *Zákaz (antidemokratické) politické strany*. Právní rozhledy. 2007, . 12. s. 441

¹¹⁶ Rozhodnutí ESLP ze dne 25. 5. 1998, *Socialistická strana a dal-í proti Turecku*.

¹¹⁷ ERNÝ, P. *Zákaz (antidemokratické) politické strany*. Právní rozhledy. 2007, . 12. s. 442

¹¹⁸ Rozsudek ESLP ze dne 31. 7. 2001, *Refah Partisi (Strana prosperity) proti Turecku*, stížnosti . 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98

Takovéto rozli-ování je nep ípustné, jelikož se jedná o diskriminaci na základ náboženského vyznání.¹¹⁹

ESLP ve věci Refah Partisi rozhodoval dvakrát. Rozsudek senátu 3. sekce ESLP byl vydán v rámci obecn formulovaných právních princip . Velký senát ESLP pak up esnil 3 kritéria pro možnost rozpu-t ní strany dle EÚLP. Tedy, zda je ohrožení demokracie dostate n bezprost ední, a zda o tom existují v rozhodné d kazy. Jako druhou podmínku zkoumá, jestli jednání a projevy p edstavitel jsou p í itatelné dot ené politické stran . A nakonec, zda jednání a projevy p edstavitel strany tvo í celek, podávající obraz o společenském modelu, o který tato strana usiluje, a zda je tento model v rozporu s pojetím demokracie. Podle těchto kritérií zhodnotil politickou stranu takto:

Ohledn podmínky bezprost ednosti hrozby soud uvažuje p edevším možnost strany realizovat její program. Bezprost ednost hrozby dovodil z jejího podílu na politické moci. Strana měla t etinu k esel v Národním shromážd ní, byla sou ástí vládní koalice a volební pr zkumy jí dávaly –anci na vysoký zisk volí ských hlas . Pravd podobn by tak v budoucnu mohla strana získat absolutní v t–inu a realizovat sv j program. V tomto bod se podmínka odli–uje od p ípadu rozpu-t ní D lnické strany, kdy dle názoru soudu je posta ující k bezprost ednosti ohrožení stav, kdy je strana schopna destabilizovat společnost na lokální úrovni.

Vzhledem k tomu, že by institut rozpu-t ní politické strany měl mít p edevším preventivní funkci, myslím si, že záv r eského NSS je lep–í. K malým i velký stranám se musí p istupovat rovnocenn a klást na n stejné požadavky, nikoli ekat ať politická strana dosáhne dostate ného podílu na moci. P í nedostatku prevence m že dojít k tomu, že jiné strany z obavy p ed úsp chem nedemokratických stran p eberou jejich témata a zp soby e–ení.¹²⁰ Navíc, rozpu-t ní velké strany s vysokou podporou ve ejnosti se jeví jako problematické a mohlo by vyvolat společenské nepokoje.

P í posouzení podmínky p í itatelnosti jednání politické stran , tvo ící celek podávající jasný obraz o společenském modelu, o který tato strana usiluje, ESLP konstatoval následující. Zamý–lené zavedení multi-právního systému je diskrimina ní povahy. Takový právní řád nep iznává roli garanta individuálních

¹¹⁹ KOSA , D. *Judikatura ESLP v oblasti rozpou-t ní politických stran*. Jurisprudence. 2009, . 7. s. 38-39

¹²⁰ MAREŠ M. *Teorie extremismu*. In HLOUŠEK, V., KOPE EK, L. *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nep ítelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 302

práv a svobod a nestranného organizátora výkonu různých vyznání v demokratické společnosti. Třetí považuje ESLP za systém náboženských pravidel, kterému jsou pluralismus v politické ústavní rozvoj ve stejných svobod cizí. Jako taková je jasné neslučitelná s hodnotami uznávanými v EÚLP a základními principy demokracie vůbec. Splňuje tak také podmínku rozporu modelu s demokratickou společností, tak jak ho vyžaduje ESLP.

Dalším důvodem k rozpuštění je boj vedený za větší postavení muslimského práva ve společnosti. Představitelé strany sice přímo nevyžádali násilí, avšak nedistancovali se od svých členů, kteří podporovali použití násilí vůči politikům, kteří by s nimi nesouhlasili. Některé z těchto osob byli v čele kandidátních listin.

Závěrem nutno uvést, že tento případ zůstává nejděleitjím z hlediska toho, že je velice dobře argumentačně zpracován, a že se jedná o rozsudek Velkého senátu ESLP.

6.2.3. Rozbor klíčové kauzy ve Španělsku (Herri Batasuna a Batasuna)

Kauza Herri Batasuna a Batasuna proti Španělsku je druhým případem, kdy ESLP potvrdil rozhodnutí o rozpuštění politické strany. Rozsudek byl vydán v mezidobí mezi prvním a druhým rozsudkem ve věci Dlnické strany. Pro NSS se tak stal určitým vodítkem. Nutno zmínit, že se jedná o dva samostatné subjekty, které španělské soudy i ESLP vnímaly jako jeden subjekt¹²¹, z tohoto důvodu je tak budou pojímat i já.

Po rozpuštění španělským soudem se strany obrátily na ESLP s námitkou porušení čl. 11 EÚLP. Oba stávající spatřovali rozpor v tom, že španělský zákon o politických stranách upravující jejich rozpuštění byl vytvořen právními představiteli existence a nutnosti rozpuštění baskických politických stran a na oba stávající byl aplikován retroaktivně a bez legitimního cíle. Španělská právní úprava totiž až do roku 2002 rozpuštění politických stran neumožňovala. Dle názoru obou stran mělo být hlavním cílem jejich rozpuštění vyloučení politické debaty v Baskicku. Nejděleitjím námitkou je, že strany své rozpuštění nepovažují za nezbytné v demokratické společnosti.¹²²

¹²¹ Rozhodnutí ESLP ze dne 30. června 2009, *Herri Batasuna a Batasuna proti Španělsku*, stíhnostní věci 25803/04, 25817/04.

¹²² KOSA, D. *Judikatura ESLP v oblasti rozpouštění politických stran*. Jurisprudence, 2009. č. 7. s. 41

Ohledně retroaktivního použití nového zákona ESLP konstatoval, že 1. 7 odst. 1 EÚLP zaručuje zákaz retroaktivity pouze v trestním řízení. Skutecnosti, které soud uvážil ve svém rozhodování, byly spáchány ať po nabytí účinnosti nového zákona, proto je zásah v souladu se zákonem. Jednání a projevy písmenné oběma stranám, tvoří celek, podávající obraz o modelu společnosti, o který tyto strany usilují. Tento model je v rozporu se zásadami zakotvenými ve španělské ústavě a pro demokratickou společnost představuje nebezpečí. Klíčovými pro tuto kauzu bylo prokázání propojení strany Batasuna s teroristickou organizací ETA. Politická strana neodsoudila násilí páchané teroristickou organizací ETA. Dokonce na kterékoliv straně organizace ETA prohlásila španělskými občany, která byla pod vedením španělské vlády. Podle ESLP se tak jednoduše jedná o podporu násilí a vztahy provázanosti lze jednoduše považovat za hrozbu demokracie. V provázanosti strany se zakázanými organizacemi můžeme najít podobnost s kauzou Dlouhá strana.

U podmínky písmennosti sledovaným cílům došlo ESLP k závěru, že vzhledem k programu stran je rozpuštění v tomto případě písmenným zásahem a odpovídalo naléhavé společenské potřebě.

6.2.4. Rozbor klíčových kauz v Bulharsku

6.2.4.1. Tsonev proti Bulharsku¹²³

V této kauze se jednalo o odmítnutí registrace Komunistické strany Bulharska, jejímž spoluzakladatelem byl pan Tsonev. Hlavním cílem strany bylo provést revoluci změnou bulharské společnosti a nastolit tak skutečnou vládu lidu. Politický program obsahoval centrální plánování, požadavek sloučení všech politických subjektů v jednu koalici, vytvoření občanské společnosti řízené vdeckým socialismem a oproštění společnosti od třídních rozdílů.

ESLP neshledal, že by užití názvu revoluce představovalo bezprostřední hrozbu pro bulharskou demokracii. Strana neměla v úmyslu využít násilných prostředků k dosažení svých politických cílů ani nastolit nadvládu jedné společenské třídy nad ostatními. Ostatní body programu nepovažoval ESLP za závazné. Oprotovně však připustil, že oficiální program strany může být odlišný od toho

---

¹²³ Rozsudek ESLP ze dne 13. 4. 2006, *Tsonev proti Bulharsku*, stíhnost . 45963/99

skutek n zamýšleného. Je tak vždy nutno zkoumat konkrétní jednání ústředních představitelů strany i jejich ostatních členů.¹²⁴

ESLP deklaroval, že institut odepření registrace strany chápe jako závažný jev, který není rozpuštěn, jelikož strana ani nebyla dána možnost vyvíjet jakoukoli činnost. Dle názoru soudu by bylo vhodné stranu zaregistrovat. Pokud by poté vyvíjela protiústavní činnost, mohla by být dle práva rozpuštěna. Odepřením možnosti registrace politické strany bylo zasaženo právo na svobodu sdružování a svobodu projevu.

6.2.4.2. Sjednocená makedonská organizace Ilinden ó PIRIN¹²⁵

Strana byla Ústavním soudem Bulharska rozpuštěna, protože usilovala o sjednocení všech Makedonců v Bulharsku a jejich následné odtržení od státu. Bulharskými soudy byla shledána provázanost strany se zakázanou organizací UMO Ilinden.

ESLP shledal ve výše uvedeném rozsudku Ústavního soudu porušení s 1. 11 Úmluvy. Zákaz politické strany v tomto případě nepovažuje v demokratické společnosti nezbytným. Politická strana může vést kampaň za změnu právního uspořádání státu v případě, že k tomu vyútlíže zákonné a demokratické prostředky a navrhovaná změna probíhá v souladu se základními demokratickými principy. Dle názoru ESLP byly podmínky splněny, protože nic nenasvědčuje tomu, že by představitelé strany měli v úmyslu k dosažení svých politických cílů vyútlít násilí nebo jiných nedemokratických prostředků. Požadavek na autonomii i odtržení území neshledává důvodem pro rozpuštění politické strany z důvodu národní bezpečnosti. Dále konstatuje, že pokud je politický program neslučitelný s principy jednoho státu, neznamená to, že je neslučitelný s principy demokracie. Svě rozhodnutí odvodnil i tím, že strana nemá dostatečný politický vliv a akce uskutečnit politické změny je nepravděpodobná. Z konceptu obranyschopné demokracie však vyplývá, že státy by měly mít možnost bránit se proti antidemokratickým silám dříve, než bude pozdě.

¹²⁴ ERNÝ, P. Zákaz (antidemokratické) politické strany. Právní rozhledy. 2007, . 12. s. 443

¹²⁵ Rozsudek Evropského soud pro lidská práva ze dne 20. 10. 2005, *Sjednocená makedonská organizace Ilinden ó PIRIN a další proti Bulharsku*, stížnost . 59489/00

Závěr

Politické strany plní v demokratické společnosti nezastupitelnou funkci. Jsou jedinými subjekty, které mohou prostřednictvím politické soutěže usilovat o moc. Legální definici právní úřad ČR neobsahuje, což není ani v ostatních evropských státech neobvyklé. Je tak ponechán prostor pro soudní judikaturu. V tina evropských států problematiku politických stran upravuje již na úrovni mezinárodních smluv Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách. Dále Ústavou a speciálním zákonem o politických stranách.innost politických stran je nutno právně regulovat, aby byl stranám umožněn výkon jejich hlavní funkce, ale zároveň aby samotnou demokracii neohrožovaly.

V návaznosti na základní vymezení politické strany jsou v práci rozebrány strany antidemokratické. Rozlišený pravicový a levicový extremismus představují na pravolevé ose politického spektra nesmiřitelné protipóly. Shodují se v jednom bodu, své antidemokratičnosti. Tím, že odmítají základní lidská práva a svobody a usilují o změnu státního zřízení nedemokratickými prostředky, představují pro demokracii značnou hrozbu. Z tohoto důvodu je žádoucí, aby státy disponovaly právními obrannými mechanismy.

Demokratický stát je založen na základních demokratických principech, mezi které řadíme úctu k lidským právům, suverenitu lidu a svobodnou soutěž politických stran a další. V rámci obrany demokracie jsou v Ústavě zakotveny i principy, které jsou nezmiřitelné i Ústavou samotnou. Bez nich by totiž demokracie neměla smysl. Takový princip vyjadřuje čl. 9 odst. 2 Ústavy, nazývaný materiálním ohniskem ústavnosti. Koncept obranyschopné demokracie poskytuje státu možnost se právními prostředky bránit, proti těm stranám, jež usilují o její rozklad, a to i za cenu omezení některých základních lidských práv a svobod. Hovoříme zejména o omezení práva shromažďovacího a sdružovacího. Problematické je ovšem vymezení hranice, co je v demokratickém zřízení ještě přípustná obrana a co už je likvidací opozice. Tento model je vyvíjen českými i zahraničními soudy i judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Historie nám na příkladu Výmarské republiky ukázala, jak snadno mohou antidemokratické síly znefunkčnit demokracie k jejímu vlastnímu zničení.

Omezení mohou být realizována konkrétními právními prostředky, jako je institut rozpustění, pozastavení inosti i odmítnutí registrace politické strany.

Rozpuštění politické strany rozhodnutím soudu představuje závažný zásah do základních práv a svobod. Pícháží v úvahu ve chvíli, kdy se jiná opatření jeví nedostatečnými. Odmítnutí registrace je považováno za ještější prostředek, jelikož politické straně není dána možnost vyvíjet jakoukoli činnost. Naopak pozastavení činnosti je prostředkem mírnějším, protože je straně poskytnuta možnost nápravy. Tyto právní prostředky mohou být využity pouze ze zákonem stanovených důvodů. Strana může být zakázána v případě, že poruše Ústavu a zákony nebo je jejím cílem odstranění demokratických základů státu; nemá demokratické stanovy nebo demokraticky ustanovené orgány; směřuje k uchopení a drženímoci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo směřuje k potlačení rovnoprávnosti občanů; svým programem nebo činností ohrožuje mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů; snaží se vykonávat funkci státních orgánů, nahrazovat je či řídit; chtěla by ukládat povinnosti osobám, jež nejsou jejími členy; zřizuje ozbrojené složky nebo je ozbrojena; organizuje se jinak než na územním principu; zakládá nebo organizuje svoji činnost na pracovištích nebo na místech, kde je to zákonem zakázáno. Návrh na rozpuštění politické strany je oprávněna podat vláda. Příslušným k rozhodnutí Nejvyšší správní soud.

Rozpuštění Demokratické strany je prozatím prvním případem rozpuštění politické strany z důvodu její nedemokratickosti. Nejvyšší správní soud v jejím případě rozhodoval hned dvakrát. Poprvé byl návrh Vlády ČR zamítnut. Přesto je rozsudek Nejvyššího správního soudu velmi důležitý. Stanovuje podmínky pro rozpuštění politické strany, jež musí být kumulativně splněny. (1) Zjevné jednání politické strany je protiprávní. (2) Protiprávní jednání je straně píititelné. (3) Představuje bezprostřední hrozbu pro demokracii. (4) Zamýšlený zásah je píiměřený sledovanému cíli. Druhý návrh byl úspěšný a strana byla rozpuštěna. Rozsudek je velmi významný a rozsáhlý. Soud zde podrobil činnost strany testu výše uvedených 4 podmínek. Strana po odmítnutí stížnosti Ústavním soudem, podala stížnost k ESLP. Dnes strana funguje dál pod hlavičkou Demokratické strany sociální spravedlnosti. Vystává zde otázka, zda má rozpuštění strany dostatečný smysl. Myšlenky sympatizantů politické strany tak ve společnosti zůstávají nadále. Hlavní význam rozsudku spoívá v tom, že jsou jasně pojmenovány hodnoty prosazované stranou, které jsou neslučitelné s principy demokratického zřízení.

Rozpuštění Důlnické strany vyvolalo znovuotevření diskuse o možném pozastavení činnosti KS M. Dospěl jsem k závěru, že vedle rozpuštění i pozastavení činnosti nevidím, protože KS M je fungující součástí demokratické společnosti a nehodlá na tom nic měnit.

Komparace právní úpravy přinesla zamyšlení nad tím, zda by nebylo potřeba zákonně upravit zákaz vzniku nástupnických organizací a automatickou ztrátu mandátu jako důsledek rozpuštění politické strany. Domnívám se, že by tato úprava byla na místě. K právní úpravě ostatních států lze souhrnně uvést, že jsou státy vázány Úmluvou. Politické strany jsou upraveny již na ústavní úrovni a ve speciálních zákonech upravujících zejména vznik, změnu a zánik politické strany. Závazně považuji uvést shody a rozdíly zjištěné v důsledku komparace. V Německu je kandidatura na rozpuštění politické strany aktivně legitimována Spolková vláda, Spolkový senát a Spolková rada. O návrhu rozhoduje Spolkový ústavní soud. Zákon o politických stranách obsahuje ustanovení zakotvující zánik mandátu poslance a senátora rozpuštěné strany a také zákaz vzniku nástupnických organizací. I přes zjevně propracovanou právní úpravu se Německo v uplynulých letech potýká s problémem, jak zrušit pravicově extrémistickou stranu NPD. Ve Turecku je návrh na rozpuštění politické strany oprávněně podat vláda nebo státní zastupitelství ke speciálnímu senátu Nejvyššího soudu. V Bulharsku rozhoduje Ústavní soud.

Německé i zahraniční soudy jsou vázány a inspirovány judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. ESLP posuzuje, zda zásahy států do práv zakotvených Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách byly oprávněné. Pro materii rozpuštění politických stran je důležitý zejména čl. 11 v souvislosti s čl. 9 a čl. 10. Dále také čl. 17 Úmluvy. Ve své rozhodovací praxi ESLP zformuloval základní zásady pro rozhodování o rozpuštění politické strany. Kromě obecných zásad formuloval základní kritéria pro rozpuštění politické strany. (1) Zásah musí být nezbytný v demokratické společnosti, tj. ohrožení demokracie musí být dostatečně bezprostřední, a musí o tom existovat v rozhodné věci. (2) Zda jsou jednání a projevy představitelů pípatelné politické stran. (3) Zda jednání a projevy představitelů strany tvoří celek, podávající obraz o společenském modelu, o který tato strana usiluje, a zda je tento model v rozporu s pojetím demokracie.

Největší problém vzniká při posuzování požadavku bezprostřednosti ohrožení. ESLP v případě Refah Partisi zohlednil míru politického vlivu strany a její

zastoupení v zákonodárném sboru. Naopak Nejvyšší správní soud ČR stanovil, že postačuje, pokud je strana schopna destabilizovat právní poměry i na lokální úrovni. Pojetí ESLP by mohlo vést k nerovnosti malých a velkých stran, což považují za neřádné. Ochranná opatření by měla působit tak, aby se všechny politické subjekty vždy chovaly v rámci ústavně-právních mantinelů.

Resumé

This thesis deals with the topic of militant democracy ó dissolution of the political parties in the Czech Republic in comparison with the selected European states. This issue is of great interest and currently significant. In the Czech Republic, most importantly, it is in connection with the dissolution of D Inická strana (WorkersøParty).

The introductory chapter concerns the legal concept and definitoin of a political party. The legal order of the Czech Republic does not specify the legal definition of a political party; therefore, leeway for the practice of the Constitutional Court and the Supreme Administrative Court of the Czech Republic occurs.

After the basic determination of a political party, the thesis continues with the analysis of an anti-democratic party. The extremist parties might pose a serious threat to the democratic system. It is, therefore, important to consider the question of defending the democratic system from the attacks of anti-democratic powers. The answer to this is provided by the concept of militant democracy. It provides the possibilities for the states to legally resist the parties that endeavour to disintegrate the democracy, even if it means to restrict some of the fundamental human rights and basic freedoms. It applies particularly to restrictions on the right of freedom of assembly and the right of association. This model is used by the Czech and foreign courts of law, as well as by the judicature of the European Court of Human Rights.

The next chapter is concerned with the situation in the Czech Republic. In view of the fact, that while examining the current situation it is not possible to exclude the historical context, the focus is firstly placed on the dissolution of the political parties from the period of the First Czechoslovak Republic. The means of defence, such as dissolution, activity constraint and refusal of registration of a political party, are introduced afterwards. The process and the statutory reasons essential for the dissolution of a political party are described in this part. Subsequently, the reasons are applied on the particular cases.

The dissolution of WorkersøParty has been, for the time being, the first cae of a dissolution of a political party due to anti-democracy. The judgement of the Suprime Administrative Court is particularly important as it determines the conditions for the dissolution of a political party, and these conditions need to be fulfilled cumulatively. In connection with the dissolution of Workersø Party, the

discussions about possible activity constraint of *Komunistická strana Čech a Moravy* (Communist Party of Bohemia and Moravia) are re-introduced. The thesis contains the contemplation of the current situation, whether the potential proposal to dissolve the Communist Party of Bohemia and Moravia could be successful.

The last two chapters introduce the comparison with the foreign countries. At first, it is focused on the domestic law and the practice of courts in Germany, Spain and Bulgaria.

The Czech, as well as foreign, courts are bound and inspired by the European Court of Human Rights. The European Court of Human rights investigates whether the states' interventions to the laws embodied by the European Convention of Human Rights were legitimate. This chapter contains the basic principles of decision and the crucial cases in the practice of the European Court of Human Rights. The cases of Turkish, Spanish and Bulgarian parties are analysed.

Literatura a prameny

Literatura knižní a časopisecká

BARINKA, R. *Militantní demokracie a evropské právo lidských práv : k otázce zákazu komunistických stran.* časopis pro právní vědu a praxi. . 2/2007, . 2. ISSN 1210-9126

BAXA, J. *Zakázat neonacisty je lehčí než rozpustit komunisty.* Hospodářské noviny. Vydáno 15. února 2010. dostupné z: <http://hn.ihned.cz/cl-40626350-josef-baxa-zakazat-neonacisty-je-jehci-nez-rozpustit-komunisty>

BLAHOŮ, J.; BALÁŽ, V.; KLÍMA K. *Srovnávací ústavní právo.* 4. přepracované a doplněné vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. ISBN 978-80-7357-629-5

BLAŽEK, T. *Schmittovské kořeny konceptu obranyschopné demokracie?*, Jurisprudence . 7/2009. ISSN 1802-3843

ERNÝ, P. *Právní ochrana před extremismem.* 1.vydání, Praha: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-053-9

ERNÝ, P. *Politický extremismus a právo.* Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-84-4

ERNÝ, P. *Zákaz (antidemokratické) politické strany.* Právní rozhledy, . 12/2007. ISSN 1210-6410

EIDOVÁ, L., ROZTOČIL, A., VÍTKOVÁ, J. *Komparace právní úpravy postihování nedemokratických politických stran ve vybraných zemích.* Jurisprudence . 7/2009. s. 43-59. ISSN 1212-9909.

FILIP, J., *Ústavní právo České republiky: základní pojmy a instituty: ústavní základy* R. Brno: Václav Klemm, 2011. ISBN 978-80-904083-8-8.

HORSKÁ, Zuzana. Některé poznámky k aktuální judikatu se týkající se politických stran (rozpuštění politické strany). In: *Nad je právní věda: Býkov 2010: sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 23.-25. 4.*

2010 na Zámeckém statku Býkov. Plzeň : Aleš, 2011. s. 363-373. ISBN 978-80-7380-323-0.

CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-098-6.

CHMELÍK, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s. ISBN 80-7201-265-7.

KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň : Aleš, 2009. 2 sv. ISBN 978-80-7380-140-3.

KLÍMA, Karel. Forma vládnutí. In: *Státová práva*. Plzeň : Aleš, 2011. s. 128-143. ISBN 978-80-7380-296-7.

KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. rozšířené vydání. Plzeň : Aleš, 2010. 786 s. ISBN 978-80-7380-261-5.

KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států : (srovnávací studie)*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006. 423 s. ISBN 80-7201-606-7.

KOSAŘ, D. *Judikatura ESLP v oblasti rozpouštění politických stran*. Jurisprudence. 2009, ročník 18, číslo 7. s. 31-45. ISSN 1802-3843

KOSAŘ, D. *V c Vajnai proti Maďarsku. Rudá hvězda jako symbol totalitarismu?*. Soudní judikatura, 2008, číslo 4. s. 239. ISSN 1212-2211.

KOTLÁN, P. *Demokracie ve stínu : extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003. ISBN 80-86572-07-2.

KUNC, Jiří, ed. *Demokracie a ústavnost*. 2. rozšířené vyd. Praha: Karolinum, 1996. 302 s. ISBN 80-7184-868-9.

LOEWENSTEIN, K. *Militant Democracy and Fundamental Rights*, in SAJO, A. (ed.), *Militant Democracy*. 262 s. ISBN 9077596046, 9789077596043

MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3., přeprac. vyd. Praha: Linde, 2004. 673 s. ISBN 80-7201-433-1.

MARE^{TM} M. *Teorie extremismu*. In HLOU^{TM}EK, V., KOPE^{TM} EK, L. *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřítelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 302 ISBN 80-86547-27-2.

MARE^{TM} M. *Otázky výzkumu pravicového extremismu*, Politologický časopis, .2/2001. ISSN 1211-3247

MARE^{TM} M. *Podkladový materiál pro podporu vládního návrhu na pozastavení činnosti i rozpuštění Komunistické strany Čech a Moravy*, dostupný z: www.mvcr.cz

MARE^{TM} M. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal, 2003. 655 s. ISBN 80-86598-45-4

MARE^{TM} M., VEJVODOVÁ, P. *Delnická strana : profil české pravicové extrémistické strany*. Rexter . 2/2010, dostupné z : <http://www.rexter.cz/delnicka-strana-profil-ceske-pravicove-extremisticke-strany/2010/>

MAZEL, M. *Návrh na pozastavení činnosti KS M a stanovisko k předloženému materiálu*, dostupný z www.mvcr.cz

ROZTOČIL, A. *Legislativa a judikatura k rozpuštění politických stran v první republice*. Jurisprudence .7/2009. ISSN 1802-3843

HLOU^{TM} EK, V. *Politické strany v právním státu*. In *Demokracie a ústavnost*. Ed. J. KUNC. Praha : Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-868-9.

HLOU^{TM} EK, V. *Právní úprava postavení politických stran v SRN*. Bochum : Ruhr-Universität, 1993. s. 100.

HLOU^{TM} EK, V. *Problematika souladu politiky KS M s právním pořádkem ČR, analýza závěrečné správy Dočasné komise senátu pro posouzení ústavnosti KS M*. Rexter. . 2/2009, dostupné z: http://casopis.rexter.cz/rexter_02_2009.pdf

UHL, P. *Analýza možností a právních souvislostí předloženého návrhu podaného vládou na pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy*, dostupné z: www.mvcr.cz

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu SFR ze dne 26. 11. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 1/92

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 26/94, . 296/1995 Sb.

Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 1935 . 18603/35

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 5 Tz 89/2001

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. Pst 2/2003 - 69

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 12. 2007, sp. zn. 42/2007

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 3. 2009, sp. zn. Pst 1/2008 - 66

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17. února 2010, sp.zn. Pst 1/2009-348

Usnesení Ústavního soudu ze dne 05. 01. 1998, sp. zn. II. ÚS 294/97

Usnesení Ústavního soudu R ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 13/10

Herri Batasuna a Batasuna proti Třpan Isku, rozsudek ESLP ze dne 30. 6. 2009, stížnosti . 25803/04 a 25817/04

James Young a Webster proti Spojenému království, rozsudek ESLP ze dne 13. 8. 1981, stížnost . 7601/76 a 7806/77.

Linkov proti R, rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 2006, stížnost . 10504/03.

Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku, rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2005, stížnost . 46626/99.

Politická strana Sjedinená makedonská organizace Ilinden ó PIRIN, rozhodnutí bulharského Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2000, 3/99

Refah Partisi (Strana prosperity) a další proti Turecku, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, stížnosti . 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98

Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, *ve v ci KPD*. In *Rozpu-t ní politických stran*. Brno, 2009, dostupné z: www.nssoud.cz

Sidiropoulos a dal-í proti ecku, rozsudek ESLP ze dne 10. 7. 1998, stíffnost . 26695/95.

Sjednocená komunistická strana Turecka a dal-í proti Turecku, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 30. 1. 1998, stíffnost . 19392/92

Sjednocená makedonská organizace Ilinden ó PIRIN a dal-í proti Bulharsku, rozsudek Evropského soud pro lidská práva ze dne 20. 10. 2005, stíffnost . 59489/00

Socialistická strana a dal-í proti Turecku, rozsudek ESLP ze dne 25. 5. 1998, stíffnost . 21237/93

Tsonev proti Bulharsku, rozsudek ESLP ze dne 13. 4. 2006, stíffnost . 45963/99

Vajnai proti Ma arsku, rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 2008, stíffnost . 33629/06

Vogt proti N mecku, rozsudek ESLP ze dne 26. 9. 1995

Právní p edpisy

Ústavní zákon . 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod; resp. usnesení . 2/1993 Sb., o vyhlá-ení Listiny základních práv a svobod

Ústavní zákon . 1/1993 Sb., Ústava eské republiky.

Zákon . 201/1933 Sb. z. a n., o zastavování innosti a o rozpou-t ní politických stran

Zákon . 83/1990 Sb., o sdrufování ob an , ve zn ní pozd j-ích p edpis

Zákon . 84/1990 Sb., o právu shromaflovacím, ve zn ní pozd j-ích p edpis

Zákon . 424/1991 Sb., o sdrufování v politických stranách a v politických hnutích, ve zn ní pozd j-ích p edpis

Zákon . 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpis

Zákon . 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpis

Zákon . 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpis

Ostatní zdroje

Analýza možnosti pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy, dostupná z: www.mvcr.cz

Návrh Vlády České republiky na rozpuštění Dělnické strany ze dne 24. 11. 2008, dostupné z www.nssoud.cz

Návrh Vlády České republiky na rozpuštění Dělnické strany ze dne 16. 9. 2009, dostupné z: www.nssoud.cz

Viel Skepsis in Bundestagsdebatte über NPD-Verbot, dostupné z: <http://www.stern.de/news2/aktuell/viel-skepsis-in-bundestagsdebatte-ueber-npd-verbot-1964752.html>

Vyjádření Dělnické strany ze dne 11. 11. 2009, dostupné z: www.nssoud.cz

Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2010, dostupná z: www.mvcr.cz